

tus. Non enim in paruis diuinitas auxilium sui fauoris solet accommodare: sed potius in quibus humanam spem ad meliora non uidet accedere. Vnde tali auxiliatori credentes: cui uirtus est etiam parua grandia facere: & ratarum infirmitatem rerum suo munimine roborare. Nolite aegyptiorum arma metuere: nec quia mare & posteri montes uiam fugae prohibent: propterea salutis spacia desperare: fient enim uobis haec quasi campi dei prouidentia: & pelagus conuertetur in terram. Cuius haec dixisset: ducebat eos ad mare aegyptiis intuentibus. Erant enim e diuerso positi: & labore persecutionis affecti: in crastinum differre praelium utile fore credebant. Dum uero Moyses peruenisset ad litus sumens uirgam rogabat deum: & auxiliatorem atque adiutorem inuocabat dicens. Neque tu quidem ignoras quia effugere nobis mala praesentia: nec fortitudine: nec auxilio licet humano: sed tu praebere aliquod salutare exercitui: tua uoluntate aegyptum relinquenti. Tuum est enim nos eripere: quia nunc omni spe & consilio desolati ad tua solius subsidia conuolamus: & quicquid ex prouidentia tua nobis accesserit: quod nos ab aegyptiorum ira liberare nunc possit inspiciamus: uelociterque tuam nobis ostende uirtutem: & populum desperatione ruentem in peius: ad securitatem dignare & ad fiduciam pietatis perducere. Non enim in extraneis sumus: sed tuum quidem est mare: tuus est & mons qui nos circumdat: ita ut hic aperiri te praecipiente: & mare conuerti possit in terram. Valebimus etiam effugere per desertum: sed tua placeat uirtuti hac etiam nos parte saluare. Talia siquidem curis orasset: percussit uirga mare. Quod repente percussione incisum: & in se diuisum terram reliquit nudam: ut haebreus uia esset & fuga. Moyses autem uidens ad destinationem dei & pelagus cessisse eis: propriam terram primus intrauit: & haebros diuino itinere facto propter periculum praesentium hostium sequi se praecipit. Qui delectabatur in hoc: agebantque deo gratias: propter salutem quae per eum ultra modum rationis accesserat: quos iam nequaquam tardantes: sed cum festinatione pergentes: uelut sibi praesente deo: uelanos quidem aegyptii primitus iudicabant: & tanquam ad interminationem manifestae mortis intentos. Cum uero uidissent eos illesos ab ire: nullumque impedimentum eis nec difficultatem aliquam obuiare: persequi eos aggressi sunt: tanquam & illis pelagus ita quantum existeret. Praeordinantes ergo equos: ingrediebatur totus exercitus in mare. Haebrei uero illis se armanibus atque tardantibus: ad terram contra positam peruenerunt: sine aliqua passione illos effugientes. Quapropter illi audaciores effecti persequebantur: tanquam nec ipsi aliquid essent passuri: cum nescirent haebreus proprie factam: & non esse communem uiam. Quae utique pro salute periculum patientium fuisset ostensa: & non propter eos qui ad perditionem eorum accedere festinabant. Dum ergo aegyptiorum exercitus omnis in mare intrasset: rursus effusum est: & descendens uentorum procella: omnes aegyptios comprehendit: imbresque simul & tonitrua ualde grauissima e caelo descenderunt: choruscationesque lapadantes: nihilque fuit rerum euentium per iram dei ad perditionem hominum qui eis nimie tunc non accessit. Nox caliginosa insuper & fluctuosa apprehendit. Et isti quidem ita sunt perdit: ut nemo ex eis reliqueretur. haebrei uero neque retinere poterant gaudium inopinabilis suae salutis: & hostium perditione firmissimae libertatis: quando defecerunt qui eos seruire cogebant: deumque sic aperte suum adiutorem inspiciebant. Et illi quidem periculum ita effugientes insuper & inimicos punitos sic esse respicientes ut nulli unquam priorum hominum poterant reminisci: hymnum tota nocte dixerunt. Moyses autem canticum in deum & laudem gratiarumque actionem propiciationis eius: exhametro composuit. Ego itaque ut inueni in sacris libris ita haec singula quaeque tradidi. Nullus uero discredat uerbi miraculum: si antiquis hominibus & malicia priuatis uia salutis licet per mare facta est siue uoluntate dei: siue sponte reuelata: dum & eis qui cum Alexandro rege macedoniae fuerunt olim antiquitus resistebus panphilicum mare diuisum sit: & cum aliud non esset iter transitum praebuit eis: uolente deo per eum destruere persarum principatum: hocque contentur oes: qui actus alexandri conscripserunt. De his itaque sicut placuerit cuilibet aestimet. Postea uero armis aegyptiorum perfluctus uolentia uentorum allatis: exercitui haebroque: moyses & hoc arbitratus dei permissione factum: ut neque armis egeret: haec exiit colligens: haebrosque his munies: duxit eos per desertum ad montem Syna: illic imolatus deo: & pro salute multitudinis haebroque: ut dictum fuerat munera redditurus in pace.

Incipit tertius liber antiquitatis iudaicae.

Quo Moyses populum ex aegypto sumens duxit ad montem Syna: multo itinere fatigatum. CA. I.

Gitur inopinabiliter haebros tali salutem donatos grauer iterum contristabat dum Syna duceretur in montem: essetque regio ualde deserta: & necessarius alimentis egena: & aquae difficilis: quae non solum ut praebere aliquid hominibus indigebat: sed et nec aliqua animalia ut aleret erat idonea. Est enim sterilis nullusque nouus fructus ex ea ualet oriri. Per huiusmodi siquidem regionem necessarii praeparabant. unde quando irent ad aliam non habebat. Portabatur autem aquae ex locis iam transactis duce iubere: & ea expesa ad effodiendos puteos cum labore per terram duriciam accedebat: & cum iueref erat ioptabilis: sed amara simul & parua. Hoc itaque modo facientes circa meridiana iter: uespe uenerunt in locum quem per aquam maliciae Mar noiauerunt. Amaritudo enim haebraica lingua sic dicitur. Ibi fatigati itineris uolentia: indigentiaque ciborumque eis de-

lecerat omnino maserunt. Erat ibi puteus ualde durus: qui nec sufficere quidem tanto exercitui poterat: parua tamen eis consolationem praebebat: quod in illis locis fuisset inuentus. Audierant enim ab exploratoribus: quia nihil ambulantes ulterius inuenirent. Illa siquidem aqua amara grauer non solum hominibus: sed etiam subiugalibus existerat. Videns itaque Moyses populum in angustia constitutum: & simul causam cui consultari non poterat: neque enim inimicus erat hostis: quatenus uim inferenti de necessitate potuisset sua fortitudine resistere. Et dum isto modo eorum deficeret uirtus: infantumque & mulierum multitudo debiliore: nihilque prodesse doctrina uerborum: calamitatem omnium suam Moyses propria faciebat. In unum itaque concurrebant: eique cuncti instabant: mulieres quidem pro paruulis. uiri autem pro semetipsis ne eorum utilitatem sperneret: sed eorum saluti quocumque ordine prouideret. Ad hoc ergo conuersus est: ut solummodo deo supplicaret: ut aquam ex malicia praesenti conuerteret: eamque illis potabilem condonaret. Et concedente deo tantam gratiam: sumens summitate uirgae quam in praesenti gerebat diuisit per medium: & in longitudine ipsam incisionem faciens: deinceps iactauit in puteum: satisfaciens haebreis: eo quod deus eius orationes audisset: & promississet aquam se eis quale concupisceret praebiturum: si tamen iussis eius non segniter sed promptissime ministrarent. Illis uero dicentibus quod uellet se facturos si aqua conuerteret in melius: iussit eos qui inuenture ualebant haurire dicentes: quod prius effusa plurima quam ultima remaneret aqua possit eis esse potabilis. Illi quidem laudauerunt dictum: & aqua frequentibus contusionibus exercitata: purgataque facta est potabilis. Hinc itaque castrametati: uenerunt in Helim: quae procul quidem bona uidebatur aspectu. Habebat enim palmarum arbores. De proximo autem maligna comprobabatur. Nam palmae ille septuaginta non amplius erant incrementibiles: nec multum eminentes a terra: propter aquae inopia: quia dum esset locus omnis harenosus: neque eis ex duodecim fontibus humectatio quaedam: aut ad rigandum spes utilis habebatur: sed dum germinare non possent: steriles erant indubitanter & paucae. Cumque per harenam discurrerent: nihil eis occurrebat: uel si paucum aquae in manibus sumerent: inutile inueniebant atque cerosum. Fructum uero ferre erant ille arbores nimis inualidae: propter aquae ut dixi sterilitatem. Pro hac ergo causa culpabant ducem: clamabantque suam esse miseriam: experimenterumque malorum pro eum se pati dicebant: triginta dierum ambulantes uiam. Quaecumque enim portabant consumperant: & nihil poenitus inuenientes: erant in desperatione rerum cunctarum. In praesenti namque malo animum habentes & non recordantes quanta eis fuissent a deo & Moyses uirtute sapientiarumque collata: irascebantur aduersus ducem: & lapidare eum simul aggressi sunt: quasi ipse causa tantae calamitatis existeret. Ille uero ita multitudine prouocatus: & contra eum amare commotus: de deo confidens: & conscientia pura prouidentiae suae: quam gerebat contra contribules suos: semetipsum dedit in medium: & clamantes atque ad lapides manus habentibus: cum esset ille aspectu gratissimus: & ad loquendum multitudinem suauis: mitigare cepit iras eorum: neque eis priorum beneficiorum obliuionem habere poscebat: propter recordationem malorum praesentium: nec quia nunc laborarent: ideo deberent perpetua dei munera proicere: quorum iam magna & inopinabilia meruissent. Sed sperare potius etiam de praesenti anxietate se dei prouidentia liberandos: qui eorum uirtutem probare uellet: si haberent tolerantiam: & animo bono praecedentia retinerent. Quia si non ad illa bona propter praesentia mala respicerent: exercerentur in malis: & arguerentur non esse boni. Neque circa patientiam: neque circa praeursorum bonorum memoriam: cum ita deum eiusque uoluntatem contemnerent: per quam aegyptum reliquissent & ita circa eundem ministrum eius affecti esse uiderentur: cum in nullo fuisset mentitus de quibus dicendum aut faciendum dei mandato iuberet. Enumerabat igitur omnia: quae admodum perempti fuissent aegyptii qui eos contra domini compresserant uoluntatem: & quemadmodum idem fluuius illis quidam sanguineus esset: ipsis uero potabilis atque dulcis: & quomodo per mare ne longius fugientes nouam uiam aggressi ipsi quidem ex illo saluati sunt: inimici autem eorum prorsus absorpti: & quia dum arma non haberent: etiam hoc eis deus abunde praebuerit: & alia quaecumque ad perendos inimicos: ipsosque saluandos necessaria fuissent: eis ultra spem uirtutis suae more contulerit. Non ergo debetis inquit etiam in praesenti de eius prouidentia desperare: sed sine iracundia sustinere: & cogitare eius auxilium non quidem tardum esse: sed ideo nunc differri ut uos hac difficultate perbet utique credentes deum non per defectum esse segnem: sed pro experimento uirtutis uestrae & desiderio libertatis: & cognoscat utrum & ciborum inopiam: & sterilitatem aquae pro eo fortiter ferre possitis: an seruire potius eligatis: sicut iumenta domnantibus sibi: & eis qui propter ministerium suum hac pinguis uirtute consueuerunt adiiciens super haec: dicebat non se tantum de sua salute metueres quando utique nihil mali pateret: si moriret iniuste: sed potius pro illis cogitare: ne per lapides quos mitteret super eum deum iudicaretur contemere. Sic itaque mitigauit illos: & ab impetu lapidationis abstinere fecit: & ad poenitentiam sceleris conuertit: dicentes eos non hoc rationabiliter: sed necessitate fecisset: cogitauitque oportere: ut ad diuinam supplicationem precesque ueniret. Et ascendens quaedam scopulum: depositabat: ut questum populo auferret deus: & eos ab inopia liberaret: in ipso enim esse salutem suam: & in nullo alio: atque concederet ueniam his quae in praesenti fuerant necessitate populi gesta: cum generi hominum res oportunae prouenirent: & difficile placeant: & eius accusatio sit amica. Deus autem & prouisus se compromisit: & occasiones: eorum desideriis praebiturum. Moyses uero a deo haec audiens descendit ad plebem. Illi cum uiderent eum promissionibus laetum: a tristitia ad hilaritatem

conuersi sunt: stetitq; ille in medio: uenisse se a deo dicens: & portare eis pro hæitationibus præsentibus libertatē. Et post paululum ortygum multitudo quas præcipue nutrit sinus arabicus: trāscento medio mari superuolauit: & post laborem uolatus quasi ad terrenam requiem descendit inter hæbreos. Illi ergo tanquam alimentum sibi a deo collocatum comprehendēderunt eas. Tūc Moyses ad orationes dei repente conuersus est: qui promissionis suæ compleuit auxilium. Mox autem post occasionem cibi prioris: etiam secundum eis deus emisit. Extendente namq; Moysē manus ad orationem: ros descendit ex aere. Cūq; fuisset eius manibus illinitus. Moyses arbitratus est etiam hoc ad cibum eorum a deo fuisse collatum: gustauitq; & lætus effectus: ignorante multitudine: imbre esse credente: & temporis esse pluuiarum quod agebatur. Ille docebat eos: q̄ non secundum eorum opinionem ros e cælo descenderet: sed ad salutem eorum cibumq; uenisset. Et cum gustaret fidem credendi præbebat eis. Illi uero imitantes ducem: delectabantur in cibo. Melius enim dulcedinem & delectationem habebat ualde suauem. Simile autem erat aromatis præcipuis: & magnitudo eius similis semini coriandri. Festinabant quoq; singuli colligere uehementer. Quibus præcipiebatur: ut omnes ex æquo per dies singulos assarii mensuram colligerent: nec esset ille cibus in crastinum relinquendus: hocq; fiebat: ne debilibus colligendi difficultas existeret: uirtute ualentium: & hoc ad necem accederent. Qui tamen plus a præcepta mensura collegissent: nihil amplius quam labores habebant cum maius nihil illic quā assarium inuenirēt: & quod remaneret in crastinum: nulli utilitati proficeret: quando uermes illud & amaritudo consumeret. Sic ergo erat ille cibus diuinus & inopinabilis: & huiusmodi ultio fiebat ipsarum rerum priuationes seruantibus. Hactenus autem sic rigatur imbribus locus ille: sicut etiam tunc a Moysē præstandum diuinitas misit hunc cibum. Vocant autem hæbrei hunc cibum Manna. Manna itaq; interrogatio est in nostra lingua dicentis: quid est hoc. Illi igitur gaudium in his quæ eis fuerant celitus missa celebrabant. Quo cibo. xl. annis usi sunt: quanto tempore in deserto fuerunt. Cum uero inde migrassent: uenerunt in Rasidin: passi nouissimas pro intolerabili siti miserias. Nam cum præcedentibus diebus paucam aquæ difficultatem habuissent: tunc omnino comperientes terram inaquosam: in malis erant: rursusq; irascebantur in ducem. Ille ergo paululum multitudinis impetum deuotans: dei conuertebatur ad præces rogans ut sicut cibum eis indigentibus præbuit: sic etiam potum daret: cum peteret eis gratiam cibi non existente potu. Qui donum diu non distulit: sed præbiturum se Moysi tantam aquæ multitudinem unde non possit sperare promisit: iussitq; ut uirga percuteret petram quæ ibidem erat apposita: & ex ea sumeret abundantiam rerum quibus egerent. Curabat enim ut neq; cum labore potius eis adesset. Hæc ergo Moyses a deo sumens ueniebat ad populum sustinentem & in eum conspicientem: uiderant namq; iam eum de monte descendere. Cum uero uenisset: liberaturum eos etiam de hac necessitate dicebat deum: donatamq; salutem non speratam: & de petra eis fluuium manare promissum. Quibus obstupescens hunc auditum: si eis siti & itinere fatigatis necessitas ad hæc fieret: ut petram icideret: Moyses uirga percussit petra: illaq; scissa: aqua manauit copiosa & ualde perspicua. Illi igitur inopinabile factum mirati sunt. Quod cum uiderent: iam eis etiam ipsa sitis cupiditas est ablata: bibentibusq; dulcis & suauissimus erat potus: & quale donum esse deo donante: uideretur. Tunc ergo Moysen mirati sunt: qui a deo sic fuerat honoratus: & sacrificia pro dei prouidentia collata sibi met impendebat. Declarat autem scriptura in templo reposita: eo q̄ deus prædixerit Moysi aquam hoc modo de petra manaturam.

Quomodo pugnautes cum hæbreis amalechitæ & qui cum eis erant deuicti sunt: & israhel prædam hostium perceperunt. CAPI. II.

Cum uero hæbreorum nomen iam ualde ubiq; diuulgaretur: & de his sermo cresceret in timore non paruo prouinciales erant: & mittentes legatos adinucem solatia deposcebāt: ut simul uiros illos interimere niterentur. Erant autem in hoc instātes: qui Gobothe petram inhabitāt. Qui uocātur quidē Amalechitæ pugnatōres autem maximi illarum tunc gentium existebant. Quorum quinq; reges inuicem semetipsos: & circūhabitantes ad bella contra hæbreos rogabāt dicentes exercitum alienū & ægyptiorum seruitia fugientem: sibi inuasionem inferre: nec bonum sibi fore si tale factum despicerēt: sed ut antequam eorū fortitudo ad maiorem tenderet potestatem: & ipsi magis pugnare inciperent confidentes: eo q̄ illis nullus resisteret: destruendos eos esse cautissimum atq; sapientissimum edicebant. Et pœnam etiam de deserto & actibus quos illic gesserant exigendā: q̄ nō ita possit euenire: cum ciuitatibus: atq; bonis eorum manus iniicerent. Alii ergo inchoantem inimicorum uirtutem mollire & deicere optimum esse: magisq; iam proficientem prohibere credebant. Alii uero hoc superfluum putabant. Alii nullā occasionē eis aduersus se fieri permittebāt. Hæc & his similia per multas prouincias adinucē legationibus agitantes: deliberauerant aduersus hæbreos bella suscipere. Moyses itaq; cū nihil belli speraret hæitationem & turbam habuit repente prouincialium: & ad congressionem iam præparatam: subitaq; pericula hæbreorum multitudinem perturbabant: quia licet omnium rerum haberent inopiam: potiorē tamen necessitatem pugnandi cum hominibus qui essent rebus omnibus bene conditi putabant. Moyses autem consolari cœpit eosq; confidere deposcebat: decretoq;

dei credere quo saepe fuerant liberati. Et quia debellarent eos etiam qui eorum hostes existerent: arbitrari exercitū quidē multū & omnibus armis instructum: sed pecunias. alimēta: aliasq; res in quibus solent nomines confisi pugnare: in auxilio diuino consistere: & sibi per deū oīa hęc adesse. Inimicorū uero manū parū: inertem debilem: tanquā nō fuerint quæ istos habere constaret: deo uolente facile superari. Scire autem eos oportere dicebat: qualis eorum auxiliator fuisset in multis iam experimentis & grauioribus. Et quia in præsentī quidem bello haberent laborem aduersus homines: cū uero fuerat eis sitis & famis inopia: & in montibus atq; mari periculum: ubi fugam inuenire non poterant: hęc omnia diuino solatio deuicissent. Ergo rogabat eos promptiores esse: tanquam omnium rerum facultas eis esset: ita ut hostibus præualerent. Et moyses quidē populum huiusmodi uerbis exacuens: ad prælium conuocauit tribuum principes. Et postea singulos adinuicem. Iuuenes quidem exorabat senioribus obedire. Illos autem ut uerba ducis audirent. Erant autem eorum animæ in periculo cōstitutæ: & ad presentia preparatæ sperabantq; aliquādo a malis huiusmodi liberari. Iubebant quoq; moysen: ut ad bella præiret neq; tardaret: ne dilatio eorum fiduciam impediret. Ille uero ex multitudine pugnacem eligens iuuentutem: super eos instituit Iesum naue filiū de tribu effraim: ualde robustum: & labores tolerare fortissimum: ad cogitandum similis & loquendum nimis idoneum qui nosset decēter deum & Moysen colere doctorem pietate: essetq; apud hęcbreos aptus. Paucos uero circa aquā constituit. Plurimos autē totus exercitus circa infantum mulierūq; custodiam: & tota nocte erant pparati: quæcūq; fecerāt arma sumētes: & duces proprios intēdentes tanq; plium aggressuri dū eis p̄ciperēt: Inuigilabat autē & Moyses Iesum docēdo: quē admodū exercitum collocaret. Incipiente uero die iā pandi: rursus poscebat Iesum ne minor inueniretur in ope q̄ circa eū spes esset uniuersorum: gloriam præsentis militiæ in futuris nationibus possessurus. Hęcbreorū uero nobilissimos seorsum rogabat: cunctaq; p̄ter multitudinē exhortabat armatā. Et ille quē cū ita cōstituisset exercitum sermonibus & ope: p̄parationibus: discessit ad montē: deoq; similis & Iesum credidit expeditū. Miscebātur itaq; hostes: & in manibus erat bellū: fiduciaq; & uiribus utebantur in inuicem. Deniq; donec Moyses manus extendebat ad cælum: hęcbrei comprimebant Amalechitas. Cūq; laborē ex defectu manū Moyses ferre non posset: quæ quotiens manus deponeret: totiens hęcbreos p̄dere cōtingebat: iussit fratrem Aaron & sororis Mariæ uirum noīe Vir sibi assistere: eiusq; manus utroq; latere cōtinere. & adiuuātes eū nō p̄mitterēt laborare. Quo facto hęcbrei Amalechitas fortiter deuicerunt: & oēs interissent utiq; nisi nocte supueniente: populus recessisset a cæde. Victoriā quoq; optimā atq; p̄fectā nostri habuere maiores: iferentesq; sibi bellum uicerunt: & circūhabitantes deterruerunt. abundantiāq; potiti sunt magnorūq; bonorū quæ suis laboribus hęcbrunt. Deuicentes nāq; exercitū hostiū: maximas diuitias & publice & priuatim possederunt oēs: cum primitus etiā alimentis necessariis indigerent. Fuit autē eis nō solum in p̄sentī: sed et in futuro bonorū cā huius quā p̄diximus pugne p̄fectio. Nō tātūmodo enim corpora hostium seruitio subdiderūt: sed et mētes: & cunctis circūhabitātibus post illoꝝ deuictionem affuere terribiles: eisq; diuitiarum maximū culmen adiectū est. Nam fugientes inimici: magnam copiam argentei similis & auri reliquerunt in castris: & uasa erea quibus ad uescendum utebantur multaq; & in lignē abundantiam utrarūq; rerum: id est ornamentorum textiliū pariter & armorum: & aliorum quæ præparabantur ad prælium: diuersaq; iumenta: & quæcūq; moris est sequi iter agentem. exercitum: prudentiaq; repleti sunt hęcbrei ope fortitudinis: & multum desiderium uirtutis erat in eis. Semper enim laboribus insistebāt: omnia se capere iudicātes. Huius ergo belli hic exitit finis. Postea uero Moyses exuebat mortuos hostium: & arma fugientium colligebat: & hęc uiris pugnantibus exhibebat ducemq; militiæ Iesum præconiis attollebat: exercitu testificante cuncta quæ gesserat. Nemo ergo hęcbreorum mortuus est: hostium uero tanti: quantos neq; numero comprahēdi possibile est. Pro gratiarum uero actione Moyses sacrificans: altare construit: quod dei uictoriā nominauit: propheta uitq; omnes fore perituros Amalechitas: nihilq; eorum in futuro relinquendum: eo q; cōtra hęcbreos in solitudine dimicassent: & nequaquā positus in calamitatibus pepercissent. Tunc exercitū fessum cōuiuiorum opulentia reparauit. Hoc ergo bello contra hostes suos post egressus ex ægypto primitus ita pugnauerunt. Cum uero pacificas post uictoriā Moyses hostias obtulisset: fecissetq; nō paucis diebus hęcbreos cessare post pugnam: produxit ordinatum exercitum: multa nāq; eis iam copia erat armorum. Et procedens paulisper tribus mensibus postq; mouit ex ægypto: uenit ad montem Syna: ubi ei circa rubum multas uisiones factas fuisse prædiximus.

Quia socer suū ietro moyses ad se ueniētē ad montē syna libēter excepit. CAP. III.

Quæ Raguel focer audiens eius sollicitatem: libēter occurrit. Et Moyses excipiēs cū eo sephora uxore suā & filios: delectatus aduētū eius: facto sacrificio epulas copiosissimas populo ministrabat iuxta rubū qui flāmas euaserat: & multitudo quoq; p̄ cognatiōes epulis uescebat. Aaron autē sumens Raguel & qui cū eo erāt: hymnos canebant in deū q̄ eius salutis & libertatis & egressiōis auctor exiterat. Simulq; laudabāt ducē: q̄ si eius uirtute cuncta eis prospera cōtigissent. Et Raguel quidem præconia multa plebis apud Moysen de eoꝝ fortitudine dixit: quia pro cūctorum salute sic laborauerint uniuersi.

Quomodo persuasit eis: ut distribueret populum per millenarios: & ceterarios qui prius inordinatus erat. CAP. IIII.

DEinde uidēs Raguēl: Moysen in reā multitudinē cōstitutū: cūctis ad eum eūctibus ut lites decideret postulātibus: & tantūmodo se iustitiā impetrare credētibus: si ille eis arbiter iudicaret: eis enim q̄ uicebant leuius eē pdere uidebat p̄ iustitiā Moyses: q̄ uictores sn̄iam cuiuslibet auaricia sustinere: tūc equidē tacuit nolēs impedire uolētibus ducis uti uirtute. Cum uero quēuisset a turba: sumens eū solū seorsum: dicebat eum oportere facere: consiliūq̄ dabat quatenus minorē qdē reā curā aliis cōmitteret. De maioribus autē & salute plebis ipse tantūmodo p̄uideret. Nam ad iudicādū ēt alios hābreorū dignos inueniri dicebat: cogitare uero pro salute tantorū nō quēq̄ aliū nisi Moysen posse solūmodo. Sciens inq̄ uirtutē tuā & q̄lis fueris in ministerio dei ad saluandū populū: reā arbitriū cōmitte aliis examinandū. Tu uero ad solū dei ministeriū retine temetip̄m: in cogitādo & req̄rēdo quēadmodū populū ab hac possis inopia liberare. Meis ergo cōsiliis utere de rebus humanis: & exercitū p̄fecte dispone p̄ dena milia uiros: deinde p̄ mille: ita post hāc diuides eos p̄ quingētos: & rursus in centum: deīde quīquagenos: & iudices cōstituēs sup̄ eos. Qui p̄ triginta rursus diuisi: p̄ uicenos & denos hēbunt p̄prios iudices: eorū negocia finiētes. Sit autē aliq̄s sup̄ istos un⁹ uocabulū a p̄cipio numeri sumēs. Et hi siquidem sint approbati ex oī plebe: boni & iusti: qui diuersis rebus iudicēt eos: & si quid ē supra & maius. ad maiores ueniat dignitates: qd̄ uero etiam apud eos difficile fuerit: hoc deducat ad te. Sic enim fiet utrunq̄: quatenus & hābrei iustitiā impetrare mereantur: & tu solis deo ministrando facias eum exercitui esse propitium.

Quomodo hāc singula fecit Moyses socero monente.

CAP. V.

Aec autē monēte Raguēl: Moyses libenter excepit: & secūdam eiusmodi dictum fecit: nō celans cōsiliū eius: nec suā faciēs illius suasionē: sed inuētorē huius rei omni populo manifestās. Nā in libris suis Raguēl cōscripsit inuētorē predictae rei: optimum esse credēs ut oīb⁹ notā faceret ueritatē: licet ei soli potuissent p̄bere gloriā: q̄ ab alio sūt inuēta. Factū est itaq̄ quaten⁹ uirtus Moysi potuisset ēt ex hac uolūtate cognosci. Sed de his qdē oportune in scriptura alia declarabimus. Moyses uero cōuocata multitudinē: ipse qdem ad montē Syna iturū se esse dicebat: tanq̄ cū deo māsūr⁹: & aliqd̄ ab eo utile p̄cipiēs: ad eos sit remeaturus: illos uero p̄cepit iuxta montem tabernacula sua ponere: & uicinitatem dei tenere.

Quomodo Moyses ascēdit in Syna montē: acceptasq̄ a deo leges: hābreis dedit. CAP. VI.

Aec cū dixisset ascēdebat in mōtē Syna: q̄ excellētissimus ē in illis regiōibus: & p̄p̄ altitudinē magnitudinis suae & scopulorū p̄ceritatē: nō solū hoibus iaccessibilis: sed ēt q̄ uideri sine aspectu labore nō possit. Et cū sermo eēt circa eū deū hitare: terribilis oīb⁹ & inadibilis erat uniuersis hābreis. Siqdē scdm̄ Moysi mandata tabernacula mutauerūt: & radicē mōtis app̄hēderūt: eleuātes man⁹ suas ad deū: tāq̄ cū p̄missione bonorū q̄ eis p̄miserat Moyses reuertere a deo: & festiuitatē celebrātes sustinebāt ducē: purgantes semetip̄sos alia purgatōe: nec nō & a coitu mulierū trib⁹ dieb⁹ sicut eis ipse p̄dixerat abstinentes: rogabant deū ut placide suscipet Moysen: & dona p̄pararet q̄bus decetero uiuere bñ possint. Utebant ergo cōiuiuis opulētis: & ornamento decēter cū cōiugibus & filiis abstinebāt: & duobus qdē diebus erāt in epulis cōstituti. Tertia uero die anteq̄ sol oriret: nubes opuit cunctū hābreorū exercitum: & locum ubi tabernacula fixerāt oēm circūdedit: & fulgura facta sūt uētiq̄ uehemētes pluuiā nimīā cōcitantes undiq̄ ferebant: & choruscationes erāt uidētib⁹ ualde terribiles: & fulgura crebro dimissa: dei p̄sentia oibus idicabāt. Et de his qdē unusq̄sq̄ legētium sapiat ut uoluerit: mihi uero necessitas ē hāc referre sicut in sacris libris scripta sunt. Hābreos itaq̄ ea q̄ uisa fuerant: & clāgor auribus redditus ualde terrebāt: etiam sermo quo ferebat q̄a deus habitaret in mōte: retinebātq̄ semetip̄sos in tabernaculis suis afflicti. Sed de Moysen ira dei perisse putabāt: & de ipso similia sustinebat. Cū uero ita consistēret: apparuit Moyses læt⁹ & nimis exultās: q̄ & formidinem eis abstulit: & de futuro meliora p̄milit: serenūsq̄ repēte aer & prius q̄ ante paululū fuerat cōturbat⁹: Moysē adueniēte reuersus ē. Igit̄ inter hāc cōuocabat populi in ecclesiā: ut audirēt q̄ dixisset deus. Quibus collectis: stans in excelsiori loco unde eū oēs audirēt ait ad hābreos. Deus equidem sicut & prius propicius me suscepit: uitamq̄ uobis p̄mittens foelicē: & cōuersionis ornatū: etiā nūc ipse assistet in exercitu. Eum siqdē & opa q̄ p̄ illū nobis sunt facta cōsiderātes nō despiciatis ea q̄ dicunt: nec me q̄ hāc dico respiciētes: nec q̄a p̄t me līgua hūana deus uobis loq̄tur attēdatis: sed uirtutē eius considerate: & magnitudinē eius excellētiae quoq̄ cognoscetis: & quo pro utilitate cūctoꝝ ad me loq̄ dignatus ē. Nō n. me respiciatis Moysen Amarami filiū & Iochabel: sed eū q̄ Nilū p̄ uobis cōuerti fecit in sanguinē: uariisq̄ plagis domuit ægyptiorū astuciā q̄ p̄ mare iter nobis ostēdit: quiq̄ cibū de cælo fecit hesitantibus aduenire: q̄ potū de petra estuantibus manare fecit: p̄ quē adā de fructibus terrae marisq̄ comedit: p̄ quē Noe ex imbribus est erept⁹: p̄ quē Abrahā p̄genitor noster obtinuit terrā chanaā: p̄ quē Ysaac de senioribus parentibus ē editus: p̄ quē Iacob. xii. filiorū uirtutibus est ornatus: p̄ quē Ioseph p̄tatis ægyptiorū dñs est factus: ille uobis me interpretate hāc dignat̄ uerba proferre. Fiat itaq̄ uobis ama-

billiora: quā uxores & filii. Fœlicē nāq; hēbitis uitā ista seruantes: terrāq; eritis potituri fructiferam sine fluctibus maris: & ple filioꝝ naturaliter nascēdorū: & hostibus ualde terribiles. Ad dei nanq; ego ueniēs uultū: incorrupte uocis auditor effectus sum: ille pro uestro genere sp eius est æternitate sollicitus. Cūq; hæc dixisset: eduxit populum cum mulieribus & infantibus: ut deū ipm sibi loquentē de rebus agendis audirēt ne uilior uideret dictoꝝ uirtus ad aures eoz hūana lingua pueniēs. Oēs q; audiebant uocē ex alto ueniētē ad uniuersos: ita ut nullū effugeret. Et uerba quidē quæ Moyses in duabus talibus de reliquit: fas nobis nō est secūdū unūquēq; sermonē apte depromere: uirtutes aut eoz insinuabimus. Docet itaq; nos primus sermo: qā deus est unus & dic solūmodo ē colēdus. Secūdus aut iubet: nullius aialis factā imaginē penitus adorādā. Tertius: ut p deū ī nulla re debeat aliq; frustra iurare. Quartus: ut seruādæ sint septimanæ: & ab oī ope cessandū. Quintus: parētes honorādōs. Sextus: abstīnēdū a cæde. Septimus: nō adulterādū. Octauus: furtū nō faciēdū. Nonus: falsum testimoniū nō dicēdū. Decimus at: nullius alieni rei habēdā eē cōcupiscētiā. Et plebs qdē cū hæc audisset p̄cipiētē ipm de rebus qbus Moyses fuerat locutus: gaudēs ī his q̄ p̄dicta sūt a congregatiōe discessit. Succedētibus aut diebus adueniētes ad tabernaculū: poscebat ab eo etiā leges sibi a deo debere p̄ferri. Ille uero & istas posuit: & de oibus quocūq; mōt gerēda forēt reliq; tpibus singula designauit: quoz memoriā oportuno tpe ero facturus. Plurimas autem leges in alia scriptura dīponā seorsum de ipsis expositurus. Igit cū circa eos ita res agerent: Moyses iteq; ī mōtē Syna cōscēdit p̄dicēs hēbreis: eisq; uidētibus ascēdebat. Cūq; illic tardaret: qm̄. xl. diebus eis absuit: timor inuasit hēbreos: ne Moyses aliqd ptulisset: & iter mala diuersa nihil eos sic affligebat: quā q̄ putarēt se pdidisse ducē. Erat. n. tumultus iter hoīes: aliis qdē dicētibus eū p̄isse in bestias icidētē & maxie illi hæc dicebāt. q̄ circa eū odiū hēre uidebant: alii uero ad deū eū secessisse narrabāt. Prudētes at & nihil horū q̄ dicebant a populo pro sua delectatione suscipiētes: sed & bestiis incidētē p̄isse humanum putātes: aut certo: a deo translātū pp uirtutē ppriam uerisimile iudicantes: minus qdē hæc ferre rō faciebat: sed p̄sule se desolatos arbitrari: atq; tutore qualē aliū hēre nō possent: uehēmēter affligebant: & neq; opinari poterant in tanta mora uiro bono qd accidisset: neq; sine tristitia aut deiectione degere p̄ualebāt: exercitū uero nequaq; pmouere confidebāt cū Moyses eos p̄dixisset ibidē sustinere. Cūq; iā quadragita trāsissent dies: totidēq; noctes: Moyses astitit: nullo cibo hoībus consueto participatus: & gaudio apparens: rotū cōpleuit exercitū: p̄uidētīaq; dei quā circa eos hēret exposuit: simul & ordinē scdm quē uiuētes essent hituri fœlicitatē: dicēs ostēsum sibi p̄ hos dies & tabernaculum: quale sibi deus uellet fieri in quo descēdēs ad eos ipse ueniret: ut ēt migrātes exinde illud portarent: & nequaq; ad montē Syna egerent ascendere: quando ad eos ipse descēderet deus: ut eorum adesset orationibus. Fiat inq; tabernaculū mēsuris & opibus q̄ ipse monstrauit: uobis utiq; ad hoc opus infegnitē accedentibus. Et cū hoc dixisset: duas tabulas ostendit eis: habentes scripta illa decē p̄cepta: in utraq; qna. Erat in ea īscriptio manus dei. Illi uero gaudētes in his q̄ uidebant & audiebant a principe: quo possent eū laudare studii sui munificētia non cessabāt: sed deferebant argentum & aurum: simul & es: lignaq; & magnā ualde materiā: quæ nequaq; potuisset putredine uiolari: caprarūq; pilos: & ouīū pelles: alias qdē hyacynthino: alias uero coccino: alias purpureo flore tictas: alias albū colorē p̄betes: lanasq; p̄dictis fucatas coloribus & linū byssinū: lapidesq; insertos auro: quibus hoīes ornamenti gratia solent uti: pecudūq; multitudinē offerebāt p̄iter. Ex tali nanq; materia tabernaculum fabricatum est: qd migratū: & p̄ loca diuersa deuectū: nihil differebat a templo. His itaq; a singulis cū magno studio oblatis: supra modū uniuscuiusq; uirtutis: atq; donatis architecto: mandato dei in his constituuntur operibus: quos populus elegerat sibi potestate collata quorū nomina hæc sunt: quæ sacris inscripta libris inueniuntur. Beseleel Viri filius de tribu Iuda: & Mariae sororis Moysi: & Heliphaz Isai filius de tribu Dan. Et populus siquidem tanto studio in cūctis rebus obediebat: ut etiam Moyses eos suspenderet: dicens sufficere ea q̄ data fuissent. Hoc etiam artifices iam p̄dixerant abundare. Accedebāt ergo ad opus tabernaculi faciēdum: & Moyses eos singulam quāq; mensurā secūdum ostensiones dei simul & magnitudinem: quantaq; oporteret fieri uasa sacrificijs ministratura diuinis edocebat. Mulieres autem largitatem suam circa sacra uelamina: & circa alia quæcūq; huiusmodi operibus erant necessaria: pp deum in ornamento & p̄ciosis lapidibus offerebant. Oibus itaq; in p̄paratione iā cōstitutis auro: argento: & ære & textilibus rebus: prædicens festiuitatem Moyses: & sacrificia p̄ uniuscuiusq; uirtute faciēda: ad instituendum tabernaculi opus accessit: & atrium prius mensus est ita.

De tabernaculo qd̄ fecit Moyses in deserto ad honorē dei: ut tēplū esse uideret. CAP. VII.

Altitudinē qdē qnquagita cubitoꝝ cētū uero lōgitudinē: tabulasq; ad istar colūnarū statuit areas qnq; cubitoꝝ habētes altitudinē: ī utroq; latere tabernaculi. xx. p̄ lōgū: p̄ latū uero. x. Anuli tabulis singulis ierāt: & capita tabularū argētea. Bases aut deauratæ & celatæ per circuitū: & in terra cōfixæ: ptingebātq; funes ab anulis ducti usq; ad capita clauoz æneoz: q̄ erant magnitudine cubiti: & p̄ singulas tabulas ī terrā ualide positi: ut ex uoluntate uentorum tabernaculum immobile custodirent. Cortina uero mollissima ex bysso per omnia undiq; pendeat a capite tabularū descēdens ad basem usq; diffusa: & cōcludēs oēm

per circuitum locum: ut nihil a pariete differre uideretur. Sic itaq; habuerunt tria latera atrii per circuitum: quarum uero latus fuit quinquaginta cubitorum: quod frons erat totius operis: ubi .xx. quidem cubiti erant aperti: quattuor habentes tabulas in modum portarum: omnesq; opere argenti factas præter bases erantq; eneæ. Ex utroq; enim latere portarum ternæ erant tabulæ constitutæ: & per portarum fortitudinē incastratæ: & per eas cortina byssina circūibat. Et cum essent portæ .xx. cubitorum longitudine: altitudinē uero quinq; uelū in eis erat ex purpura: & cocco: hyacyntho: & bysso factū multis floribus & uariis: exceptis animalium figuris ornatum. Intra ianuas autē aspersorium erat eneam: similem habēs basen: ex quo sacerdotibus manus diluere: pedesq; perfundere moris erat: & ambitus quidem atrii erat ornatus hoc modo. Tabernaculū autē statuit in medio eius loco cōuersum ad orientē ut mox cum sol oriret: in eum radios suos emitteret. Cuius longitudo quidem .xxx. cubitorum erat: latitudo uero .x. cubitorum habebat spaciū: & alter quidem paries erat australis: alter uero cōuersus ad aquilonē: post tergū uero eius relinquebat occasus: cuius altitudinē tantā oportebat ascendere: quā tā latitudinem esse cōstabat. Erantq; tabulæ ex ligno: ex utroq; latere .xx. cubitorum schemate quadrangulo factæ latitudine quidem unius & dimidii cubiti: altitudine uero quattuor digitorum. Laminæ autem factæ ex auro erant per interiorem exteriorēq; partem: quibus singulis tabulis erant cardines bini immissi per duas bases quæ erant argenteæ & in suis foraminibus tabularum cardines suscipiebant. Parietis uero occidentalis tabulæ sex erant quidem alterutris omnes perfectissime copulatae: ut aptissime his cōpaginatis: unus earum paries esse uideretur: intrinsecus & extrinsecus deaurata. Ex lateribus autē erant tabulæ numero .xx. quarum latitudo habebat mensuram unius & dimidii cubiti: altitudo tertiam partem palmæ: & ita .xxx. cubitos adimplebant. Posterioris uero parietis .viii. cubitos sex tabulæ faciebant: quibus coniunctæ sunt aliæ duæ tabulæ ex medio cubito factæ: quas angulares posuerunt ad instar maiorum tabularum. Singulæ uero tabulæ anulos habebant aureos per exteriores partes eminentes: uelut quibusdam radicibus confixos per ordinem: adinuicem per circuitum respicientes: & per eos deaurati uestes immisit: unoquoq; habente magnitudinem cubitorum .v. erantq; ad coniunctionē tabularum: intrabatq; caput uestis uniuscuiusq; in alio uestis capite: ueluti in modum cocleæ & post tergum parietum in longitudine positorum unus erat ordo: per tabulas omnes uadens: quo per uncinos utriusq; parietis latera continebantur incastrationibus factis & immisissis adinuicem. Quod propterea sic exquisitum est: ut neq; a uentis moueretur: neq; alia causa tabernaculum cōturbaret: sed immobile secura quiete seruaretur. Intrinsecus autem longitudinem eius tripartite diuisit: id est decem cubitos ad interiorem partem profuturos distribuit. Quibus dimensis: in medio quattuor tabulas similiter operatas statuit paululum abinuicem distinctas ab alterutris: quæ sepearet .x. cubitos a reliquis .xx. & quod interius erat eorum aditus uocabatur: reliquum uero tabernaculum sacerdotum erat. Hanc itaq; tabernaculi dimensionem ad instar rerum naturæ constituit. Tertia siquidem pars eius quæ erat intra quattuor tabulas: quæ sacerdotibus intrāgressibilis uidebatur: uelut cælum dei erat relinqui uero .xx. cubiti sicut terra & mare gressibilis est hominibus: ita soli sacerdotibus adiacebat. Per frontem uero unde ingressus erat factus: columnæ stabant ex auro factæ: & æneis basibus superpositæ numero .v. Tegebatur autem tabernaculum cortina & byssino & purpureo: & hyacynthino: & coccineo coloribus facta. Et cortina quidem prima cubitorum erat decem & undiq; eas tabulas obtegebat: quæ diuidentes templum: introitum interius habebant: & hoc erat quod faciebat: ut a nullo uideretur. Et omne quidem templum sanctum uocabatur: quod uero erat interius & inaccessible: ultra quattuor tabulas sanctum dei. Cortina autem erat speciosa: quasi floribus uniuersis de terra germinantibus uariata: aliisq; omnibus intexta quæcunq; præter animalium formas poterat exornare pictures. Alia uero huic & magnitudine: & textu & colore uicina .v. columnas in ingressu positas obtegebat: ab angulo summitatis uniuscuiusq; columnæ cortina: anulis cōtinētibus usq; ad medietatē columnæ deposita. Reliquū uero ingressus erat sacerdotibus accedentibus: super quæ linea erat alia cortina eiusdem magnitudinis: funibus eam per anulos ducentibus ac retrahentibus: ut tegeret omnia: & impediret aspectum intuendi sacrificia & maxime in diebus insignibus. Nam & in reliquis diebus: & præcipue quando uideret nubilum: textus eius tegminis fortis erat: & laborem facilem sustinebat. Unde permansit ista consuetudo etiam edificanti nobis templum: quatenus uelum huiusmodi in ingressu appendatur. Decem uero aliæ cortinæ erant singulæ latitudine cubitorum quattuor: longitudine uero octo, & .xx. aureos habentes uncinos: ad copulandum alterutris uncinis & anulis: ut coniunctæ simul: unam uiderentur efficere. Quæ extensæ: templum & quod erat desuper obtegebant & parietes a lateribus & a tergo stantes a terra uno pede suspensæ. Eiusdem uero latitudinis & aliæ cortinæ una plus numero .i. xi. erant: longitudine tamen excellentes. Erant enim iste .xxx. pedum: textæ uero de pellibus: sicut illæ de lana: similes omnes sigillata uarietate contextæ erant usq; ad terram tegmine suo diffusæ: ad instar thalami culmen uelaminis exhibentes: una cortina ante frontem pendente. Undecima namq; cortina ad hoc erat assumpta: alia super hac ex pellibus facta: pro tegmine & adiutorio desuper erant impositæ: propter æstum: aut imbrium certe diffusionem. Multos itaq; stupor habebat inspicientes a longe: nam colorem eius in nullo differre putabant cælo. Hæ

uero ex pilis & pellibus factæ pēdebāt: sicut illud uelū portæ: & æstuū pariter & imbriū iniuriis repugnantes. Hoc ergo modo tabernaculum constitutū est.

De arca qualiter facta sit: in qua tabulas legis collocauit.

CAP. VIII.

Facta est autē & arca deo ex lignis natura fortissimis: & quæ nequaquā putredinē sustineret: quæ hæbraica lingua uocant sethim. Cuius constructio erat huiusmodi: longitudinis quodē. v. cubitorum: latitudinis triū ex auro purissimo. Intrinsecus autē & extrinsecus sic tegebatur: ut eius ligna celarent & aureis cardinibus tegmē cōpaginatum habuit ualde mirabile: & undiq; simul eq̄le: nullaq; pars eius cōpaginationē poterat uiolare. Per utriūq; uero latus longitudinis eius anuli erāt aurei bini: totū lignū penetrantes & p̄ eos uestes deaurati immissibiles p̄ utriūq; latus: ut quoties opus eēt p̄ eos arca moueret. Nō enim in uehiculo: sed a sacerdotibus portabatur. Sup̄ tegmē uero eius erāt figuratiōes duæ: quas hæbrei cherubi appellāt. Sūt enim aīalia uolatilē habentia figurā: quæ a nullo hominū ē inspecta. Hæc dixit Moyses se uidisse in dei sede figurata. In hac ergo arca duas tabulas recōdidit in quibus fuerāt decē uerba conscripta: quæ quodē p̄ singulas tabulas binas: semis autē p̄ unāquāq; paginulā: & has in aditu collocauit.

De mēsa p̄positiōis: in quā omni septimana duodecim panes azymi ponebant. CAPI. IX.

In tēplo uero mēsam posuit p̄xime uelut delphicam: habētem lōgitudinē duos cubitos: latitudinē uero unū: & altitudinē triū palmorum. Erāt autē pedes eius ex medietate inferioris partis: facti p̄ circuitū rotūdi & tornatiles: quod uero ad superiora tēdebat: quod drāguli operis erat: habebatq; p̄ circuitū uniuscuiusq; lateris labiū exornatū: uelut quattuor digitis alto ligno circumeūtē superiorē & inferiorē eius corporis partē: & p̄ singulos eius pedes superius labio erāt anuli: p̄ quos uestes deaurati mittebant in ligno quod eminebat. Sinum enim habebant: ubi anuli erant cōmissi: & his p̄ uiam portabatur. Ponebat autē in tēplo ad aq̄lonē cōuersa: nō lōge ab aditu: & xii. panes azymos in ea ponebāt: senos per partes mūdōs ualde: ex farina duorum assariorum: quæ mēsurā hæbraica. vii. cotylas atticas hēt. Sup̄ panes autē ponebant duæ phialæ aureæ thure plenæ. Post dies autē. vii. itere panes alii portabant: die qui a nobis sabbatum appellatur. Septimanam siquidem nostri sabbatum uocant. Causam uero huius rei in aliis edicemus.

De candelabro aureo: & altari interiori & exteriori.

CAPI. X.

Contra faciē uero mēse respicientis ad parietē meridianū cōstitutū erat candelabrum ex auro factū fusile: pōdus habēs minas cētū quod hæbrei dicūt cinchares: quod græca lingua interpretatur: talētū nūcupatur. Fecit autē & spærulas: & lilia: cū calamis: & scyphis: erātq; oīa. lxx. ex quibus in una base cōpositum erat oē candelabrū in altitudine: & intantas cōstitutum partes: in quantas distribuunt planetas & solem. Consumaturq; in. vii. capitula alterutra p̄ ordinem constituta: in quibus lucernæ ponunt septem imitantes singulas planetas: respiciantq; ad orientem & meridiem: candelabro obliquo posito. Inter quod candelabrum & mensam interiorē sicut dixi thuribulū erat & altare: de ligno quidē unde & priora sunt fabricata imputribili & forti: ex uno quoq; latere cubitum latitudinis habens: altitudinē uero duplicē: erātq; craticula aurea in ea: facta habebatq; p̄ singulos angulos coronas aureas purissimas sex: & anuli: & uestes inerāt quibus p̄ itinera a sacerdotibus portabatur. Erat autē & altare ante tabernaculum constitutū: & ipsum quoq; de ligno: mēsuram uniuscuiusq; lateris quinque cubitorum: altitudine uero trium: similiter exornatum: & ex laminis aureis alias æreis adoptum: cui suberat craticula in modū rhetiæ factum. Suscipiebat enim terra ignem qui de craticula ferebatur: quia bases ei non erant subiectæ. Diuersæ autē ponebant fuscina: & phialæ: forcipes & scyphi: & quæcunq; alia uasa ad sacrificium fuerant facta: oīa erant ærea: & tabernaculum quidem huiusmodi erat: necnon & eius uasa.

Quæ sunt uestimenta sacerdotum & pontificis.

CAPI. XI.

Factæ sunt et sacerdotibus uestes oībus aliis quas chananeas uocant pariter & principi sacerdotum: quem anarabachen appellant quod significat principem sacerdotū. Quotiens autē sacrificia sacerdos adiret purificabatur. Lex enim purificationem fieri iussit: & aliorum quidē sacerdotum uestes erant huiusmodi. Primum quidem induebatur mana chassin: quod constrictorium poterat dici. Est autē cinctorium circa scōmora subtile ex bysso contorto contextum: ingredientibus per eum pedibus uelut deuastrapis. Scinditur uero ultra medietatem deorsum & usq; ad lumbos astringitur. Super hoc autem lineo indumento duplicis sindonis bissine uestitur: quod cethomone quidem uocatur hæbraica lingua: significat uero lineum nos enim lineum cethon appellamus. Est autem hæc uestis tunica usq; ad talos: corpus omne complectens: & manicis brachia ualde constringens: accinguntur circa pectus modice super illum zonam circuducente latam: quasi digitis quattuor uarieta contextam: ut uideatur: pellicis esse uiperea: in qua flores intexti sunt coccinei purpureiq; cum hyacyntho & bysso commixti. Si tamen eius zonæ est solummodo bysso: & sumens initium cincturæ a pectore: & circundare dicitur iterum ante pectus: & usq; ad crura dimittitur: donec sacerdos nihil operiat. Pro decore namq; uidentium est ita compositum. Cum uero ad studia sacrificiorum: & ministerium præparatur: ne impediatur: opus in leuo humero eam portat. Quod Moyses quidem arrabanech

appellauit: nos autem a babyloniis discentes: hemsaneam uocamus sic enim apud eos hæc tunica nuncupatur. Sinum uero nusq̄ habet hæc uestis: sed larga est ad collum eius apertura: & nastali ex utraq̄ parte oram eiusdem uestimenti a parte pectoris: & scapularum astringunt: hoc etiam bassabazan uocatur. Super caput autem gestat pileum in modum paruuli calamaci: aut cassidis quod extēditur super summitatē capitis & modice uerticis medietatem excedit: uocaturq̄ masnemphtis: & tale est ut uideatur ex lini factum textura uitiis: quæ inuolutæ sepius cōnectuntur: ne facile dilabatur. Deinde aliud unum uelamen desup̄ circumdatur: descendens usq̄ ad inferiora barbæ: celans pilei illius ligaturam: & totam capitis superficiem: aptaturq̄ p̄fecte ne laborante sacerdote circa sacrificia corruat. Quales sint cæterorum sacerdotum uestes declarabimus. Princeps sacerdotum ornatur quædē & istis: nihil ex prædictis uestibus derelinquens: superinduit autē tunica de hyacyntho facta: quæ & ipsa ralaris est: uocaturq̄ mehir secundum linguam nostrā: quæ zona constringitur: coloribus prædictis & floribus exornata: auro contexto uariata: ornatuq̄ in fimbriis eius inest uelut malorū granatorum & tintinabulorū aureorū multo decore factorum: ita ut inter duo tintinabula malum granatū habeatur: itemq̄ inter duo mala granata tintinabulū. Est autē hæc tunica ex duabus incisionibus: ut sit supra super humeros: & p̄ latera: sed uno uelō in longū undiq̄ circumtexta ad collum habens tantummodō sectionē non e latere: sed in longum fissam a pectore ad medias scapulas. Vittā autē ei confuta est: ne possit eius aptio turpiter appere. Similiter & unde manus egrediuntur apertū est. Ad hæc autē tertio induitur uestimento: quod dicitur ephot. Simile est autē superhumerali græcorū. Fit enim hoc modo ut sit textus eius magnitudine cubiti de cunctis coloribus: auroq̄ uariatus: amplectens omnem pectoris locū: & ad manus eiciendas apertū est: & omni schemate tunice simile est. Huic uestimēto locus uacuus in medio pectore magnitudine palmi dimittitur ubi inserit̄ effin: quod græca lingua logion: latina rōnale significat: & complet totū ephot: hoc est illum locū quē textētes p̄pterea reliquerunt uacuum: uniturq̄ ephot: cū rōnali: anulīs aureis p̄ circulos singulos sub equalitate cōmissis p̄ uitam hyacynthinam: quæ imittitur pro ligaturis & confertionibus alterutris anulorum. Ne autem uacua esset medietas anulorum: & rationalis: filis hyacynthinis adiuuentum est ut ea loca conseruent. Super humerale uero duo sardonici lapides infibulabant per singulos humeros auro clausi: habentes per extremitatē circellos aureos: in quibus suscipiuntur rationales ligaturas. His lapidibus inscripta sunt nomina filiorum iacob provincialibus litteris lingua nostra sēna per lapidem: seniores autē in humero dextro sunt. Inserui sunt autē in effin: id est in rationale duodecim lapides: magnitudine & decore præcipui. Hoc ornamentum propter eminentiam eius honoris ab hominibus possideri nō potest. Isti siquidem lapides per quatuor ordines terni per singulos ordines constituti sunt: habentes aureas per circuitum coronas: quibus inclusi confertiq̄ sunt: ne possit quocunq̄ modo textura corrupta defluere. Et in primo quidē ordine trium lapidum: inchoat sardonix: topazius: smaragdus. In secundo habet carbūculum iaspidem: saphirum. In tertio inchoat ligurius: deinde amethystus. achatēs est tertius: qui & post alios est nonus. In quarto ordine tenet chrysolitus principatum: post quem onix: deinde berillus: qui est ultimus omnium. Litteræ autem in omnibus istis sculptæ sunt nomina filiorum iacob: quos tribuum principes arbitrarum: singulisq̄ utiq̄ lapidibus eorum nomina referentibus secundum ordinem: quo nati esse noscuntur. Cum ergo per se illi quos diximus anuli sint infirmi: nec possint pondus lapidum sustinere: alii duo maiores in extremitate rationalis quæ respicit ad collum eminentes: ipsam texturam faciunt qui inspiciant catenas aureas opere plectili uenientes per fistulas quasdam ab extremitatibus humerorum: quarum catenarum sumitas ascendens perducitur post tergum: & in circulo qui est ad dorsum in superhumerali conseritur: & hoc est rationalis munimen eximium: ne possit aliqua parte dirumpi. Zona uero rationalis confutur de coloribus prædictis auro conferta: quæ ex utroque latere circumducta: & iterum: reuoluta ante pectus ex ambabus summitatibus pendere dimittitur: & habet quasdam fimbrias ex aureis fistulis miro decore compositas in utraque zonæ summitate pendentes. Pilleum autem priori similitudine operatum habet pontifex: sicut reliqui sacerdotes: & alium confutum ex hyacyntho uariatum. Circundatur uero ei & aurea corona: tribus uersibus facta: supra quam surgit in media fronte quasi caliculus quidam aureus: similis herbæ: quæ apud nos acoras nuncupatur: quam græci hyoscyamos dicunt. Ne quis autem cum non uiderit hanc herbam per ignorantiam natuam eius ignoret: significo huiusmodi hominibus eius modum. Hec herba frequenter ultra tres palmos oboritur: radicem uero rotundam habet: & quasi rapæ similem: folia uero eius mentæ propinqua sūt. De ramis autem eius oriuntur caliculi rotundi: & in circuitu habet oculos: unde fructus egreditur. Calicem ergo quem diximus supra coronam auream positum habet magnitudinem digiti minoris: cuius cauatio rotunda est: quasi crateris. quem tamen latius condiscipulis explanabo. Est autem quasi spæra diuisa: & circa fundum aliam habet incisionem a radice rotundatam. Deinde paulatim cauatura colligitur: & a superiore denuo decenter aperitur: & in labio ita colligitur ut proprie uideatur hemisphærium mira rotunditate stornatum. Super hunc iterum oriuntur incisiones quasi extremitates malogranatorum spinolæ: & in acutissimum deficientes cacumen: quia semper seruat: & fructum huius caliculi superpositio seminis syderiditis uicium. Habet autem florem

similē plantagini: & per circuitum tota corona his floribus est celata: ab occipitio usque ad utrumque tempus. A fronte uero hoc quidem non habet: sed lamina est aurea: sacrisq; litteris nomē dei habet in scriptum. Hoc igitur ē pontificis ornāmētum. Mirari siquidē quilibet poterit odium hoīum qđ circa nos habere non desinūt: quasi nobis hoc modo diuinitatē deridētibus quam ipsi nō quiescūt colere. Siquis enim tabernaculi positionē consideret: & sacerdotalē inspiciat uestē & uasa quibus utimur ad sacrificia celebranda: & legislatorē uirum sacrū agnoscat & frustra nos ab aliis blasphemari percipiet. Nā singula quæq; horū ad similitudinē & formam rerum facta reperiet: si absq; inuidia hæc sapienterq; uelit considerare. Tabernaculum namq; triginta cubitorum trine diuisum: in quo duas partes sacerdotibus cūctis distribuit: quasi profanum quēdam cōmunēq; locum terrā & mare significat. Hæc utiq; gressibilia cūctis sūt. Tertiam partem soli dicauit deo eo qđ cælum ingressibile sit hominibus. Super mēsam duodecim panes positi: significant ānum mensium quantitate tanta diuisū. Per candelabrum de partibus septuaginta cōpositū: septē planetæ decemoria tetigit. Et sup illud septē lucernæ ipsorum planetæ: cursum ostēdit. Tantæ nāq; sūt numero. Cortinæ ex quattuor coloribus cōtextæ: elemētorum designant naturā. Bissus terram declarat: eo qđ linum oriatur ex ea: purpurea uero mare: eo qđ pisciū sanguine colorat. Aerem uoluit significari per hyacynthū: coccus uero est ignis indicium. Significat autem & pōtificis linea tunica totam terram. hyacynthina uero uestis polum quæ per malogranata corruscationes: per tintinabulorum sonitum tonitrua idicare dignoscitur. Superhumerales etiam ad similitudinē naturæ totius est: quādo & illud deo placuit ex quattuor coloribus fieri: auroq; contextum propter splendorem reor: qui mūdo diffunditur. Rationale uero in medio superhumerali in modum terræ constituit. Hoc undiq; nāq; tenēs medium locū zonæ circulo significat oceanum: qui utiq; cuncta suo limbo circumdat. Indicat autem solem & lunā uterque sardonix quos pontifex portat in humeris. Duodecim uero lapides seu menses: quis intelligere potest numerum stellarum: quem zodiacum circulum græci uocant. Pileus uidetur mihi cælum imitari: cum sit ex hyacyntho: non enim aliter poterit superponi ei nomen dei. Et in corona designatur & in lamina aurea splendor quo diuinitas præcipue gaudet. Et hæc quidem tantūmodo declarata sufficiant: cum sepius & in multis uirtus legislatoris oportune possit exponi.

Quomō aaron eligi in sacerdotē: & quomō moyses purificauerit tabernaculū & sacerdotes: & quēadmodū de festiuitatibus: & singulis diebus fuerit constitutū. CAP. XII.

N Gitur cum prædicarum rerum terminus euenisse: nondum ministris sacris muneribus dedicatis: astitit deus Moysi: & sacerdotium Aaron fratri suo eum dare præcepit: qui propter uirtutis opus omnibus honore iustior haberetur. Tum ille colligens in ecclesiā multitudinē: uirtutē eius & studiū edicebat: & ppter eos pericula passurū esse. Cum que in omnibus eum populus testaretur: & eius studiū ualde laudaret: Moyses ait. Viri israelite: fabrica quidem iam perfecta est: sicut ipsi deo gratum fuit: nobisq; possibile. Quia uero tabernaculum oportet iam dedicari: decet prius fieri sacerdotem sacrificiis ministraturum: & pro nobis orationes facturum. Et ego quidem hac deliberatione mihi concessa: me ipsum dignum hoc honore iudicabam: eo quod natura omnes sui potius amatores existant: & maxime: quia multum mihi sum conscius pro uestra salute laborasse. Nunc autem ipse deus Aaron dignum hoc esse honore decreuit: & hunc sacerdotem nobis credidit iustiorē: sciens quia dignus induetur stola deo deuota: & curam habebit altaris: & ad hostias offerendas & orationes faciēdas pro nobis libenter auditorus: qui curam habet generis nostri: uirum quem ipse magis elegisse dino scitur. Hæbreis itaq; placuere quæ dicta sunt: & ordinationi dei præbuere consensum. Erat enim Aaron propter genus: & prophetiam & uirtutem fratris: honore hoc dignior uniuersis: habebatque filios illo tempore quattuor: Nadab: Abiud: Eleazar: Ithamar. Quæcunque uero ad fabricam tabernaculi præparata superauerant: hæc iussit ad tegmen cortinæ ipsius tabernaculi: & lucernæ: & thuribuli: aliorumque uasorum expendi: quatenus hæc per iter neque pluuia neque puluere uexarentur: & populum denuo colligens: singulos ad oblationem iussit offerre dimidium sicli. Siclus autem hæbreorum numisma quattuor dragmas atticas habet. Illi libenter quæ iusserat Moyses offererebat: eratque offerentium multitudo sexcentorum quinque milium & quingentorum quinquaginta uirorum: offerebantque argenti libras uiginti: ætate usque ad quinquaginta annos cōstituti: oblatumque circa tabernaculi opus expendebatur. Purificauit autem & tabernaculum & sacerdotes hoc modo. Myrrham electam siclos quingentos: & totidem ireos cinamomi & calami. Est autem & hæc species suauis odoris: priorem mensuram & medietatem: iussit horum cōtusa misceri: oleique oliuarum pondus mensuræ prouintia quæ dicitur bin: duas coas atticas capiens. Quibus permixtis: & coactis: facta est arte unguentariorum unctio suauissima. Deinde sumens ipsos sacerdotes: & omne tabernaculum unguens purificauit: offerens hostias multas & uarias in tabernaculo: deinde aureum thuribulum: quod magni erat oneris: & reliqua quorum prætereo narrare naturam: ne multiloquium fiat legētibz. Secundo autem die: idest ante solis ortum & occasum incensum fieri oportebat oninino: oleumque purgantes: ad luminaria conseruabant. Quarum tres equidem lucernæ super sacrum candelabrum deo tota die lu-

cebant: reliquæ uero accedebantur ad uesperum. Omniumque quæ facta sunt: optimi opifices Beseleel & Heliab fuerunt. Nam & prioribus artificibus ipsi præpositi fuerant ad meliorem operationem iugiter exercendam: & intelligentiam rerum: quarum instructionem primitus ignorabant. Horum itaque Beseleel meliorem contigit iudicari. Igitur omne tempus ad opus faciendum transit in mensibus septem: & post hoc ex quo ægyptum reliquerant primus annus impletus est. Inchoante ergo anno secundo: mense xanticho secundum macedonas: nisan uero secundum hæbreos: in nono mense tabernaculum consecrarunt: & omnia uasa eius quæ iam declarata sunt. Ostendit autem deus se gauisum operibus hæbreorum: & non frustra eos laborasse in pulchritudine illius edifici: sed accessit & habitauit in eo templo. Præsentiam suam namque hoc modo fecit. Cælum siquidem mundum erat: super tabernaculum uero solummodo caligo facta est: non alta nubes: satis autem densa circumdās illud: ut tēpestas putaretur esse: neque rursus ita subtilis fuit: ut ualeret per eam aspectus aliquid cōtueri: gratulatioque ros ex inde defluebat: pandebatque dei præsentiam. his qui & uolebant & credebant. Moyses autem cum artifices qui talia fuerant operati dignis muneribus honorasset: sacrificauit in tabernaculi uestibulo secundum mādaturum dei taurum: & arietem: & hædum pro peccatis. Dicturus autem de his quæ ad sacrificia pertinet: etiam de his quæ circa sacrificia celebrantur indicaturus sum simul & de quibus iussit holocausta fieri: & quæ comedēda tanquam cibos laxauit. Mactatis igitur animalibus quæ prædixi ex eorum sanguine ueste Aaron ipsumque cum filiis aspergebat: purgans eos fontium aquis & unguento: ut dei fieret sacerdotes. Septem itaque diebus hoc modo ipsos & eorum uestes curabat: tabernaculum simul & eius uasa ex oleo prælibato sicut iam dixi: & sanguine hircorum & taurorum immolatorum per singulos dies id est unoquoque secundum genus. Octauam ergo festiuitatem denunciauit populo: & quenquam secundum uirtutem immolare præcepit. Illi uero alterutros æmulati: & sacrificiis superare semetipsos certantes: singuli festinanter dictis obediebant. Impositis autem hostiis super altare: repente ex eis spontaneus ignis accensus est: & similis flamma fulguri coruscationis emicuit: & omnia quæ erant super altare consumpsit. Contigit autem post hæc & Aaron calamitas quadam: ut tanquam homo simul & pater de ea cogitaret: quam tamen fortiter tolerauit: quomodo & circa casus animo fortis erat: & hoc uoluntate domini prouenisse iudicabat. Ex quattuor namque filiis eius quos iam dixi duo seniores Nadab & Abiuth portantes super altare hostias: non quas prædixerat Moyses: sed quibus primitus utebantur subito concremati sunt super eos igne magno impetu ueniente: & pectora faciesque eorum inflamantes: ita ut nullus eum ualeret extinguere: & illi quidem ita defuncti sunt. Moyses ergo iussit patrem eorum & fratres portare corpora extra castra deducentes: honore congruo sepelire luxitque plebs eos nimis amare propter mortem quæ eis sic inopinabiliter accessisset. Solos autem fratres eorum & patrem non cogitare ex hac tribulatione Moyses exorauit: cum deberent præponere dei honorem suæ tribulationi. Jam enim Aaron sacerdotii stola uidebatur indutus. Itaque Moyses omnem honorem respuens: quem sibi omnem multitudinem uidebat offerre: solum dei ministerium celebrabat: & aliquando quidem ad montem Syna ibat: aliquando uero tabernaculum ingrediens responsa poscebat: de quibus seorsum rogabat deum: & stola priuatus: & aliis se cunctis publicum demonstrabat: in nullo ab aliis differre studebat: nisi ut eorum curam prouidere uideretur. Insuper scribebat leges secundum quas deo grati uiuerent: & in nullo alterutros accusarent quas tamen dei præcepto constituit. Nunc igitur de conuersatione eorum & legibus exponam. Quod uero de ueste pontificis prætermisi: uolo proferre nullo modo enim malignitibus detrahentium reliqui occasionem. Si qui tamen tales sint: ut contemnant dignitatem dei cognoscere: omnipotentem deum scire negligentes derelinquunt: siue ad sacra ueniant: siue adesse nolint: & hoc non solum hæbreis uoluit esse manifestum: sed etiam peregrinis ista legentibus. Lapidem autem quos ferre super humerum prædixi pontificem erant sardonices. Eorum naturam puto amplius omnium ad humanam notitiam uenientium effulgere. Dum ergo & sacrificiis deus adesset: alter quin dextro humero portabat micabat: & ex eo ita splendore exibat: ut etiam percul positus apparere: cum prius hoc lapidi non inesset. Et hoc itaque mirabile est: his tamen que sapientiam non adiectione diuinorum operum nascuntur. Quod uero est mirabilius dicam. Per duodecim enim lapides quos supra pectus pontifex in effim sutos. i. in rationale portat: uictoria pugnaturis deus pronunciauit. Tātus ergo splendor fulgebat in eis: cum nondum exercitus moueret: ut omni fieret multitudini manifestum eorum auxiliis adesse deum. Vnde græci qui nostras solēnitates honorant: eo quod nihil in his contradicere ualeant: effim rationale uocant. Cessauit itaque & effim: & sardonix splendescere annis ducentis antequam hæc ego conscriberem: cum deus moleste ferret transgressiones legum: de quibus sub oportunitate dicemus. Nunc autem ad consequentia uerba conuertar. Tabernaculo iam dicato & ornatis sacerdotum rebus populus deum apud se esse cum tabernaculo iudicauit: & ad sacrificia simul & requiem est conuersus: quasi omnem iam molestiam respuisset: & de futuris meliora desiderantes munera deo alia quidem communiter alia uero seorsum de singulis tribubus offerebant. Principes enim tribuum bini & bini conuenientes uehiculum: & duos boues offerebant: erantque uehicula sex: & ita tabernaculum in itineribus deuehebant. Ad hæc autem unusquisque eorum phialam: thuribulumque portabat: & capsam capientem daricos decem: plenam thymiamatibus. Thuribula uero & phialeæ argenteæ erant: habentia utraque siclos ducentos.

ros. In phiala tamen septuaginta solummodo sunt expensis. Hæc erant plena farina. oleo conspersa. quibus utitur ad sacrificia. Sup illas aut oblationes vitulum & arietem cum agno anniculo ad holocaustum idest totum incedendum: & cum his hircum pro oblatione peccatorum offerebant singuli principes: sed & alia sacrificia quæ salutaria appellantur per singulos dies boues duos: & arietes quinque cum agnis anniculis & hædis. Isti enim sacrificabant per duodecim dies: unus in tota die. Moyses autem nequam ascendebat in montem Syna: sed ingrediens tabernaculum consulebat deum de actu legumque dispositione: quas humanam sapientiam præcellentes: oporteret firmissime omni tempore custodiri: & donum dei esse cunctis ostendit: talesque fore ut eas hæbrei nec in pace per epulas: nec in bellica necessitate transcenderent. Sed de his quidem legibus dicere superpono aliam scripturam facturus: nunc tamen quamrundam memorabor paucarum: de purgatione & sacrificiis positarum. Etenim sermo mihi de sacrificiis faciendus est. Duo sunt sacrificia: quorum aliud quidem ab uno quoque priore: aliud vero celebratur a plebe: & hæc quidem duobus modis efficiuntur: aliud quando totum quod immolat incedit: & propterea etiam nomen holocausti habet: idest totum incensum: aliud vero quod pro gratiarum actione persolvitur: & ad immolationem epularum exhibet. De priori namque narrabo. Vir priuatus holocaustum faciens: immolat bouem: & agnum: & hædum: hæc quidem annicula. Boues autem permittuntur immolare etiam iam maiores: sed hæc omnia masculini generis fiant holocausta. His cesis: limbum altaris sanguine perfundunt sacerdotes: deinde purgantes eam membrati incidunt & omnia super altare imponunt: lignis instructum: & subiecto igne inflammatum. Pedes cum iecore purgantes: & interim pinguedinem una cum aliis offerunt: pellesque sacerdotes accipiunt. Et holocausti modus iste est. Pro gratiarum vero actione hostias celebrantes hæc animalia sacrificant: matura quidem & anniculis grandiora: masculina tantum feminis combinata: immolantesque hæc sudunt quidem sanguinem super aras: renes autem & adipem: & omnem pinguedinem cum reticulo iecoris: & cum his caudas agni supponunt aræ. Pectora autem & crura dextra sacerdotibus præbet & duobus diebus de reliquis carnibus epulantur. Quæcumque vero remanserint: concremantur. Similiter prædicto modo sacrificii etiam pro peccatis hostias celebrantur. Qui vero maiora sacrificia non habet: offerunt columbas aut turtures duos: quorum alius quidem fit in holocaustum deo: alius sacerdotibus datur ad cibum. Certius autem de sacrificiis horum animalium in sacrificio sermone dicemus. Qui enim pro ignorantia in peccatum incidit: agnam & hædum feminas eorundem ætatis offerit: & sanguinem quidem fundit sacerdos in aram: non sicut prius: sed angulo tangit extremitates: & renes aliumque adipem cum reticulo iecoris super altare imponit. Sacerdotes autem tollunt & pelles: & adipem: & carnes ea die consumedas in templo: lex enim in cras relinqui non sinit. Qui vero peccatis sibi conscientus est: & nullum habet qui eum possit arguere: arietem immolat lege præcipiente: cuius carnes in templo sacerdotes similiter comedunt ea die. Principes in quibus peccant sacrificantes: ea quidem offerunt quæ priuati: placant vero deum offerendo ad sacrificia taurum & hædum masculos. Lex autem præcepit in publicis priuatisque sacrificiis etiam farinam mundissimam adici: in agno quidem assarii mensuram: in ariete vero duorum: in tauro trium: & hoc sanctificant super altare oleo mixtum. Nam & oleum offertur ab immolantibus: in boue quidem hinc medietatem: in ariete autem huius mensuræ tertiam partem: & quartam in agno. Hinc autem mensura hæbreorum antiqua fertur choas atticos duos: secundum quam mensuram oleum offerebant & vinum. Vinum autem circa aram libant. Siquis sacrificium non celebrans pro uoto simile primitias offerat: unam dragmam super aram mittit: reliquam vero ad uescendum sacerdotes accipiant aut ad coquendum. Nam & oleum fermentatur aut certe ad faciendos panes sacerdoti tollent: quodcumque ex ea ad holocaustum necessarium est. Prohibet autem lex immolari alio die natum una cum genitrice: sed nec aliter immolari permittit: nisi cum octaua dies nati transierit. Fiunt & alia sacrificia pro languoribus euitandis: aut pro aliis causis: & equalia libamina cum hostiis expeditur: quorum in crastinum aliquid remanere lex prohibet: sacerdotibus scilicet propriam sumentibus partem. Ex publico autem sumptu lex est: agnum anniculum singulis diebus occidit: inchoante die & terminante Septima vero quæ sabbatum nuncupatur duos occidit: eodem sacrificantes modo. In initio mensis & quotidiana sacrificia: & duos boues cum agnis anniculis septem & arietem mactant: hædum vero pro declinatione peccatorum: si forte per casum obliuionis eueniant. Septimo mense quem macedones hyperetheum uocant: adiciunt his quæ prædicta sunt taurum & arietem: & agnas .vii. immolant: & hædum pro peccatis. Offerunt super hæc duos hædos: quorum alter quidam unus ultra terminos deserti dimittitur: futurus pro toto populo expiatio & declinatio peccatorum: alterum uero in suburbanis in locum purissimum deducentes: cum ipsa pelle totum incendunt: nihil omnino purgantes. Concrematur autem simul taurus non oblatus a populo: sed ex proprio sumptu pontificis præparatus. Quo interfecto & allato in templum eius sanguine simul & hirci: aspergit digito contra mensam septies. Eodem autem numero & pauimentum & totiens templum & auream aram: & reliquum quod est circa maius uestibulum: portans super hæc extremitates & renes: & adipem cum reticulo iecoris superimponunt altari. Præbet & arietem deo pontifex ad holocaustum. Quinta uero eiusdem mensis & decima: tempore ad hyemem uergente: tabernacula figere iussit singulos per familias: metuentes frigus pro anni custodia. Dumque patriam peruenissent: in illa ciuitate quam propter templum metropolim haberent: festiuitatem eos septem diebus agere & holocausta facere: & la-

crificare deo: & pacificas offerre præcepit: utq; in manibus portarent ramos mirrhæ & salicis: summitatesq; palmarum: & uirgulas malipersici. Prima itaq; dierum in his fit holocaustum hostiarum ex tribus & decem bobus & agno uno aut pluribus: & arietibus duobus: adiecto hirco pro declinatione peccatorum. Sex autem diebus ipse quidem numerus agnorum & arietum cum hirco sacrificatur: subtrahitur uero singulis diebus unus bos: donec ad septimum ueniat: & ab omni tempore die octaua requiescunt: & deo sicut prædiximus uitulum imolant & arietem: & agnas septem: & hircum pro declinatione peccatorum. Hæc quidem hæbreis tabernacula figentibus celebrare patrii moris est. Mense uero xanthico qui apud nos nisan appellatur id est anni principium quartadecima luna sole opposito in ariete quo mense liberati sumus a seruitute ægyptiorum: sacrificium quod tunc egrediētes ex ægypto fecerunt imolare nos annis singulis quod pascha dicitur: celebrareq; sancit: & utiq; celebramus illud per tribus nostras: nihil imolatoꝝ in crastinum reseruantes. Quatadecima succedit festiuitas azymoz: quæ septem diebus celebratur in qua azimis uescuntur: & singulis diebus tauri occiduntur duo & aries unus: agni septem: & hæc holocausta fiunt: hircus quoq; pro peccato adicitur: per dies singulos ad epulum sacerdotum. Secunda uero azymorum die quæ est sexta & decima frugum primitias quas metunt anteq; ex eis uescantur: deum indicantes iustum esse primitus honorari: quo sint hac ubertate completi offerunt isto modo. Siccantes spicarum manipulum: & contundentes: & munda ad coquendum ordea facientes: aræ dei assarium offerunt & unam dramam ex eo mittentes: reliquum sacerdotum usui relinquunt: & tunc iam licebit omnibus pro sua metere uoluntate. Imolant autem in principiis frugum agnum in holocaustum deo Septima uero septimana transacta post hoc sacrificium quorum septem ebdomadaram dies sunt quadraginta & nouem: pentecoste celebratur: quam hæbrei asartha uocant: quod significat penthecosten id est quinquagesimam. In qua offerunt deo panes de alphita siccata factos cum fermento assariorum duorum: & ad mactandum agnas duas. Hæc quidem duo offeruntur solummodo. Nam cœnam sacerdotibus præparant: nihilq; ex his in crastinum relinqui permittitur. Imolant autem ad holocaustum uitulos tres. & arietes duos & agnas quattuordecim duosq; pro peccato hircos. Nulla uero festiuitas est in qua holocaustum non faciant: aut in qua ex operibus laborum requiem non habeant: sed in omnibus & legitima imolationis species: & certus uocationis modus est: & eorum quæ ad epulandum imolantur: ex cõmuni tamen similia coacta fermento carens datur assarioꝝ uigintiquattuor: & ad panes faciendos expenduntur. Coquatur enim duo diuisi ante sabbatum: & sabbato mane oblatis super sacram mensam ponuntur sibi ab alterutris conuersi duabus patenis aureis superpositis: thure plenis qui permanent usq; ad aliud sabbatum: & tunc pro illis alii deportantur: illi uero sacerdotibus exhibent: & thure incenso in igne sacro in quo omnia holocausta fiunt: aliud thus super alios panes abiicitur. Imolat uero sacerdos de propriis expensis secundo per diem farinam oleo mixtam & modica coctione duratam: quo fit mensura unius assarii: cuius medietatem quidam mane: aliam uero medietatem meridie igni solent offerre. De his itaq; integriorem deno non declarabo sermonem: sufficienter uero mihi etiam nunc de his uideor enarrasse. Moyses autem tribum Leui a cõmunionem populi segregans: sacram utiq; futuram sanctificauit fontium aquis ualde purissimis: & sacrificia pro talibus deo legitima præbens: tabernaculum eis sacrataq; uasa: & reliqua quæcunq; ad tegmen tabernaculi uidebantur fecisse contradidit: quatenus præidentibus & dicatis iam deo sacerdotibus ministrarent. Et de animalibus discreuit singula quæ comederentur: & a quibus se penitus abstinerent. De quibus cum nobis occasio huius scripturæ prouenerit dicemus adiciētes & causas: pro quibus motus: alia quidem nobis ad cibum esse præcepit: ab aliis autem abstinere imperauit. Sanguinis autem totius usum ad uescendum modis omnibus interdixit: animam illum & spiritum esse putans. Sed & carnes sponte mortui animalis ab esu omnino prohibuit: & ab adipe & reticulo caprino: & ouino: & bubalino: abstinendū esse prædixit. Expulit autem a ciuitate etiam leproso corpore maculatos: & semine defluentes: sed & mulieres quibus fit purgatio naturalis: remoueri iussit usq; ad septimam diem: postquam diem: quasi purgatas remeare permisit. Si militer autem & mortuo facientes exequias: post totidem dies legitimum est redire. Eos autem qui super numerum horum dieꝝ in pollutione consistunt: sacrificare legitimum est agnas duas: quæ alteram quidem sanctificare conuenit: alteram uero sacerdotes accipiunt. Similiter autem imolant: & pro eo cuius defluit semen: quotiens hoc pro somniū patit: descendente eo prius in aquam frigidam. Idem facit qui cum legitima uxore concubuit. Leprosos autem oino expulit de ciuitate: cum nullo penitus cõuenientes: & nihil a mortuis differentes. Si uero quilibet supplicando deo hac egritudine liberatur: sanique colorem aliquando recipiat: diuersa deo sacrificia compensabit de quibus post hæc dicemus. Unde et quilibet irridebit eos: qui dicunt Moysen lepra fatigatum: & propter hanc causam similibus pro iectorum ducem factum in chanaanam uenisse cum eis. Si hoc fuisset uerum: nequaquam Moyses ad iniuriam suam hæc sanxisset cum magis rationabiliter et aliis hoc introducentibus contradicere præualeret: quando & apud gentes multas leprosi sint: & fruatur honore præcipuo & non solum iniuria: & expulsione priuent: sed etiam milicias mereatur insignes: & ciuilia eis singula cõmitantur & in sacris: & in templis ingrediendi habeant potestatem. Quapropter in nullo proibeatur Moy-

ses si aliqua huiusmodi passione circa colorem ipse aut multitudo quæ cum eo erat uexaret. de istis meliora sancire nullumque detrimentum huiusmodi passionibus cogebatur inferre. Sed palam est: quomodo hæc de nobis inuidia concitari loquuntur. Moyses autem ab his mundus existens: etiã mundis contribulibus constitutis: de languentibus hoc modo sanciuir: & hoc pro dei honore decreuit. Sed de his equidem unusquisque cogitet ut uoluerit. Mulieres uero quando pariunt: intrare in templum prohibuit: sacrificia contingere non permisit usque ad quadragesimum diem: si masculus sit qui pariat: duplicibusque diebus: si foeminam generare contigerit. Ingressas ergo post predictæ dilationis tempus sacrificia celebrabunt: quæ sacerdotes solemniter deo distribuunt. Si quis adulteram suam suspicet: uxorem offert tartaræ ordeaceæ assarum: & unum pugillu ex ea mittens in altare: reliquum dat sacerdotibus ad edendum. Mulierem uero constituat aliquis sacerdotum ad ianuas quæ sunt conuersæ ad templum: & uelamen capitis eius detrahens: supericribi in membrano dei uocabulum iubeat ipsamque iurare nihil uiro nocuisse: nec pudicitia uinculum dirupisse quod si commisit: ut foemore dextro disuncto uteroque putrefacto moriatur: si uero amore nimio & huius rei zelo petulanter maritus hac suspicionem moueatur: ut mense decimo ei puer masculus generetur: perfectoque iureiurando: dei nomen diluens e membrana: in phiala exprimat: sumensque terram de templo circa parietem iacentem: & superaspersens mulieri dabit bibendum. Illa uero siquidem iniuste accusata est: concipit: & partus eius nutritur in utero: si autem de thoro maritali mentitur etiam deo: cum confusione uitam relinquam sustinebit. Nam & foemur eius putrescit: & uenter uertitur in hydropem. Et de sacrificiis quidem & purgationibus eorum Moyses contribulibus suis ita prospexit: leges autem eis tales exposuit. Adulterium quidem omnino prohibuit: foelicissimum esse credens: uitos circa thorum esse securos: & ciuitatibus simul & domibus expedire filios esse ueraces. Sed & matribus misceri tanquam malum maximum lex negauit. Similiter uxori paternæ & nutricibus & uxoribus: & sororibus coire quemquam filiorum tanquam prauam iniusticiam nimis odiuit. Prohibuit autem & mulieri naturaliter polluta misceri: & iumentis & masculis: eo quod hæc libido nequissima uideatur: & aduersus eos qui hæc præsumunt: mortis supplicium prouenire decreuit. Sacerdotum uero duplicem fecit purgationem. Nam & ab istis similiter eos abstinuit: & super hæc neque meretrices neque concubinas eos habere permisit: neque ancillam: neque captiuam eis nubere uoluit: sed & eas quæ de cauponibus & pandochis uitam agunt: & quæ prius maritos habentes: & pro causis quibuscumque dimissæ sunt: ab eorum coniunctione prohibuit. Summum pontificem neque mortui uiri permisit uxorem habere: licet hoc aliis concessisset: huic soli dedit habere uirginem eamque seruare. Unde neque ad mortuum summus sacerdos accedit: cum reliqui non prohibeantur solennia fratribus & parentibus & omnibus suis mortuis exhibere: quos esse oportet simplices: omni uera simplicitate. Qui inter sacerdotes integer non est: pasci quidem de oblationibus sacerdotis concessit: ascendere autem ad altare in templumque introire prohibuit. Hos itaque non solum circa sacrificia mundos: sed etiã circa conuiuia & cultum suum studiosos: & inculpabiles esse præcepit. Ob quam causam stola sacerdotali uestiti immaculati & circa omnia mundi sunt: & sapientes existunt. Bibere uinum donec stola uestiti sunt prohibentur: insuper & oues integras immolant: & in nullo pollutas. Hæc igitur et iam in tempore uitæ suæ gesta tradidit Moyses: quorum quædam & in deserto degens adinuenit: quatenus dum terram chananæam perciperent: hæc seruarent: id est ut anno septimo requiem terræ præbeant: ab aratro & plantationibus sicut & ipsos septima die ab operibus cessare sanciuir: & ut quæ sponte oriuntur de terra: essent uolentibus in usum communia & contribulis & extraneis: nihilque ex eis seruarent. Hoc autem fieri post septimanam annorum septimanam iussit: qui sunt anni quinquaginta: uocaturque ab hæbreis hic annus quinquagesimus iubileus: in quo & debitores a credito relaxantur: & serui liberi dimittuntur: quia dum essent contribuli pro quadam transgressione legum eos seruitii schemate castigauit: mortemque sustinere prohibuit. Instante siquidem iubileo quod nomen significat libertatem restituant etiam agros antiquis dominis isto modo. Conueniunt uenditor agri simul & emptor & reputantes fructus & expensas in agro factas fructus exuberasse compertas: uenditor recipit agrum. Cum uero expensæ transcendunt: hoc quod deest recipiens emptor: a possessione discedit connumeratis scilicet ex equo fructibus & expensis prioribus possessoribus reddit agrum. Eandem legem uoluit etiam in domibus obtinere: quæ per uicos quosque uenduntur. Nam de his quæ in ciuitatibus uenundantur aliter definiuit. Si quidem antequam impleatur annus recipiat pecunias: reddere domum cogit emptorem: si uero completus annus fuerit possessionem confirmat emptori. Hanc igitur Moyses legum constitutionem dum sub monte Syna moraretur exercitus a deo cognouit: & hæbreis scriptam contradidit. Cum circa legislationem iam putaret ista sufficere: ad exercitii militaris iura conuersus est: habens in animo bellicas causas attingere: præcepitque principibus tribuum præter tribum leui: ut numerum pugnare ualentium perfecte cognoscerent. Leuitæ facti erant: & ministerio alio fungi non poterant. Examinatione itaque facta: inuenta sunt milia sexcenta & tria: & sexcenti quinquaginta: qui potuissent arma producere a uigesimo anno usque ad quinquagesimum. Pro Leui tamen elegit inter principes tribu Manasse filii Ioseph: & effrai

pro ipso ioseph. Hæc autem fuit supplicatio Iacob ad Ioseph: dum fecisset filios eius sibi præberi sicut prædixi. Figentes autem castra tabernaculum in medio statuebant: & terne tribus per latera singula tabernaculi commanebant. & plateas per medium habebant: eratq; ornatus quasi fori rerum. q; uenialium singulis in ordine constitutis & opifices artium singularum in stationibus erant: nulliq; alii loco: quã ciuitati cõpeteter edificata & collocata similis erat. Ea siquẽ q; circa tabernaculũ erant sacerdotes tenebant deinde cuncta leuita. Exquisiti enim sunt leuita masculi: qui ultra uiginti annorum essent: inuentiq; sunt uiginti duo milia: octingenti octoginta. Quotiens super tabernaculum nebulam stare contingebat: tanquam deo ibidem commorante quiescebant: cum uero cõuenteretur: procedebant. Adinuenit autem & modum tuba: ex argento facta: qui est huiusmodi: longitudinem habens pene cubiti. Est autem angusta fistula cantatoria calamo capaciore: præbens latitudinẽ: que conueniat ori ad susceptionẽ spiritus: & classice sono uicina: quæ hæbraica lingua uocatur asofra. Facta sunt tales duæ: & una quidem utebantur ad iussionem & collectionem populi in ecclesiis celebrandam: altera uero: cum oporteret ad cogitandum de rebus necessariis principes conuenire: ambabus autem multitudo colligebatur. Cũq; tabernaculum moueretur hæc fiebant: & sonante priore: hi qui habitabant ad orientalem tabernaculi partẽ surgebant: cum uero secunda sonuisset: qui ad austrum residebant parabantur & ita in thecam inuoluta tabernaculi medietas: præcedentibus sex tribubus portabatur: & alia media sequentibus sex: leuite uero omnes circa tabernaculum erant. Tertia sonante pars quæ conuersa erat ad occidentem ferebatur: & quarta: q; circa septentrionẽ. Utebantur his tubis etiam in sacrificiis hostias offerentes: & sabbatis: & cæteris diebus. Sacrificauit autem tunc prius pro discessu ex ægypto: quod pascha dicitur in deserto.

Quia Moyses procedens a monte Syna cum populo: eduxit eum ad locum qui dicitur Eserioth: ubi murmurantibus filiis Israel pro desiderio carnum dominus immisit coturnices: & de plaga quæ secuta est esum carnum.

CAPI.

XIII.

Post paululum procedens a monte Syna: & loca quaedam cõmutans de quibus dicem⁹ ad locum qui dicitur Eserioth uenit. Vbi multitudo rursus seditionẽ fecit: accusando Moysen: & necessitatem pfectus sui: dicendo: & quia de terra bona eis quasisset exire: & cum illã p diderunt p felicitate quã eis se pmiserat præbiturũ: diuersis miseris tenerentur astricti: & aqua priuati: & si contingeret ut & manna deficeret: essent sine consolatione pituri. Cũq; multa leuiores in illam ediceret: unus quidẽ mouebat eos: ut neq; Moyses laborũq; eius p cõstorum salute exhibitorum imemores esse debeant: neq; de dei adiutorio desperare. Plebs aut ad hoc potius est cõmota: & contra Moysen maior turba confurgens erat. Moyses itaq; cõfortas eos tali desperatione deiectos: licet turpiter ab eis fuisset cõtumeliã passus: tamẽ pmisit carniũ eis multitudinẽ se præbiturũ: non una die sed plurimis. Illis aut nõ credentibus: & dicente quodã unde posset hæc tantis milibus quæ pdixerat ministrare: deus inquit & ego licet mala audientes a uobis nõ tamẽ recedimus opantes p uobis: & istud nõ tarde pueniet. Cũq; hæc dixisset: coturnicibus replet⁹ ẽ omnis exercitus: colligebantq; eas circũstas. Deus autem nõ tarde hæc reddidit hæbreis iniuriã & maledictũ in se cõmissum. Non pua siquidẽ multitudo eorũ mortua ẽ: & hactenus locus ipse cognominatur Cabrothalia: quod interpretari potest desiderii sepultura.

Quomodo exinde Moyses duxit populũ ad fines chananæorũ: unde misit exploratores .xii. q; cõfiderarẽt eorũ regiones & ciuitates qui reuersi post quadraginta dies: terrorẽ & metũ incusserunt filiis Israel: quasi non possent expugnare chananæos: unde illi in desperationẽ adducti consilio inuito decreuerunt redire in ægyptũ: Moyses: & Aaron interepto quare iratus non eos sed filios eorũ terrã repromissionis iraturos: ipsos aut p xl. años in deserto pdixit eẽ morituros. CAPI. XIII.

Educens ergo eos exinde Moyses in terrã quæ uocat conuallis iusta chananæorũ terminos existentẽ & ad habitandũ difficilẽ populũ in ecclesiã cõgregauit eisq; in contione locutus est dicens. Cũ deus nobis duo bona pmiserit: libertatẽ: & felicitẽ terrã possessionẽ: aliud deo dante iã possidetis: aliud estis percepturi celeriter. In finibus sedemus chananæorũ: arcebitq; nos de cetero procedentes: neq; rex: neq; ciuitas: sed neq; oēs eorũ gentes. Exercitũ ergo præparamus: ad bellũ. non enim sine labore nobis hæc terra cõcedit: sed maxime eam præliis obtinebimus. Mittamus aut exploratores qui huius terræ bona considerent: & quæ uirtus in ea sit habitantium. Ante oĩa uero unanimes simus: & deum q; est in oibus nobis adiutor: & pugnandi socius honorem⁹. Hæc cum dixisset Moyses: multitudo ei honorem exhibuit: elegitq; exploratores duodecim notissimos uiros: unum de unaquaq; tribu. Qui circum euntes omnẽ terrã chananæorũ a patribus circa ægyptum iacentib⁹ usq; ad ciuitatẽ Emathin: ad motẽ libanum puenunt naturamq; terræ & incolarũ hoĩum cõsiderates ualidã reuersi sũt: quadraginta dieb⁹ oẽ hoc opus expleret insuper & fructus quos pferebat illa terra portantes: eorũq; abũdantiã & multitudinẽ bonorũ terram illam habere narrabãt & a uolũtate bellandi populũ suspendebant metuẽtes ẽt suã paupertatis inopiã: dicentesq; flumina impossibilia trãsituros: & esse mōtes insuperabiles iter agẽtibus & ciuitates muris ualde fortissimis: & ambitus eorũ grandis munimine roboratos. In Ebron aut & gigantum prolẽ se iuenisse dicebãt. Et exploratores quod uidẽtes: quã cunctis quos ab ægypto egrediẽtes

inspexerant: maiores essent chananei. & ipsi tabuerunt: & multitudinem hoc credere cōpulerūt. Illi autē ex his quæ audierant possessionē terræ illius difficilē sibi iudicabāt: solutoq; cōcilio: cū uxorib⁹ & filiis lugentes degebāt: tanquā eis deus nihil ope: sed tantū uerbo pmitteret. Rursūq; Moysē increpabāt: & in clamabāt ei: eiusq; fratri atq; pōtifici: & pessimā qdē licet cū illorū blasphemis habuerunt noctē. Mane uero cōcurrerunt ad ecclesiā, deliberationē habētes: interfecto Moysē & aarō: ad ægyptū denuo remeare. Vnus autē explorator: Iesus filius Naue de tribu effraim & calep de tribu iuda: metuentes in mediū pcesserunt: tenebantq; multitudinē: confidere supplicātes eā: & neq; deū falsitatis arguerent: neq; credere his quæ pro terrore nō uere dicebāt de chananeis: sed sibi potius qui ad scēlicitatē & possessionē bonorū eos decentius inuitarent: quādo nec mōtiū magnitudo: nec altitudo fluuiorū: uirtutē colētibus effectum ipēdieret: maxime cū deus securitatē pbeat: & eorū ppugnator existat. Pergamus ergo inquit simul ad hostes: nullā timoris suspicionē habētes: sed duci credere deo nosq; sequimini quo uocamur. Et ille qdē dicētes hæc: nitebant irā populi mitigare. Moyses autē & Aaron in terrā pstrati: rogabāt deū non p salute sua: sed ut quiescere ignoratē faceret plebē: eorumq; sedaret animos pntis hesitatōis passiōe turbatos. Astitit ergo & nubes: & istans supra tabernaculū significauit dei præsētiam. Moyses uero iā cōfidens: in media astitit multitudine deūq; p motum pro eorū pccabatur iniuria: percepturosq; fore supplicium: nō quidem delicto dignum: sed quale patres p correptionē inferūt filiis. Cūq; transissent i tabernaculum coram deo pro futura eorū perditione deflebāt: cōmemorabātq; populū quæ passi sunt ab eo: & quantis beneficiis participati: ingrati circa eum existerēt: quādo ēt nunc exploratorū terrore decepti: sermones illoꝝ potius quāp missioēs dei iudicarent ueriores: & ob hanc cām nō equidē perderet: oēs: neq; eorū exterminaret genus: qd oibus hoibus potius apud se harēt honoratū: chananeorū uero terra non eos eē potituros: neq; eius scēlitate lætatos: sed ēt sine domibus & ciuitatibus in deserto quadraginta ānis esse uirtuosos: & hanc pēnā eos p iniquitate soluturos filiis aut uestris dicebat: deus terram datū se pmisit illosq; participaturos bōis: & dominos eorū fore quæ uos ipsi uobis inuidistis accipere. Cū hæc itaq; Moyses dei uoluntate dixisset: in tristitiā & erūnā conuersa ē multitudo: rogabātq; Moysen: ut ppetium eis faceret deum: & a deserto libertatis pberet. urbes. Ille autē dicebat deū huiusmodi nō habere cōsiliū: neq; secūdū leuitatē humanā ductū circa indignationē eorū: sed habita deliberatiōe in eos sentētiam protulisse. Nō itaq; iudicādū ē oportere hæc discredidit Moyses cū uir unus eēt tantam militiam hominū irascētū potuit mitigare: & ad māsuētudinis uota reducere. Deus enī asistens ei sermonibus eius uinci multitudinē pparauit: quippe cū sapius inobediētes iutilem sibi inobedientiam fuisse cognouisset: in calamitatibus utiq; incidentes. Mirabilis itaq; uirtute & fortitudine fuit uir ille ad credendū sibi de quibus cūq; populus audiret: & hoc nō solū tpe quo uixit: sed etiam nunc est. Nullus enim est hæbreorū q non tanquā p sēte eo: & castigatē si forte sit moribus incompōsitus obediāt sanctionibus eius: licet alios latere possit. Et alia quidem indicia ultra humanā uirtutem eius existunt. Olim enī quidā trans euphratē fluuiū habitantiū: quatuor mēsiū itinere ueniētes pp honorē nostri sacrificii cum multis piculis simul & sūptibus: sacrificātesq; nō ualuerūt immolationē participari: interdicēte hoc Moysē qbuslibet: qui nō sint nostris legib⁹ eruditi: neq; nobis ex paterna traditione coniuncti. Et alii quidē nec sacrificarunt: alii uero semiplene sacrificātes reliquerunt. alii autē neq; initium ingrediēdi in tēplū ualentes facere discesserūt: obedire Moysesos pceptis potius quā suā uoluntatē facere pponētes: & cū phibentē se de talibus nō metuerēt: solā tamē cōsciētiam formidarūt. Sic legislatio q uidebatur dei: fecit illum uirū meliorē sua natura putari. Sed ēt atē tēpus modicū huius belli. Claudio romanis iperate: Ysmaele apd nos existēte pōtifice: cū famēs nostrā regionē talis obtinuisset: ut quatuor dragmis uēderet assiriū: allata farina ad festiuitatem azimorū in choris septuaginta qui modii quidem singuli sunt unus & triginta: attici autem quadraginta & unus: nullus sacerdotum præsumpsit comedere cum scilicet terram inopia tanta detineret: quippe cum metuerent legem & iram: quā etiā super iniquitates hoibus occultas solet inferre diuinitas. Igitur non oportet admirari de his quæ tunc gesta sunt: quando etiā nunc litteræ a Moysē derelictæ: tantā uirtutem habent ut etiam inimici nostri fateantur: quia is constituit rempublicam nostram per Moysen eiusq; uirtutem: deus est. Sed de his quidē ut placuerit unicuiq; consideret.

Hic liber continet tempus annorum quadraginta.

Bellum hæbreorum absq; noticia moyses contra chananeos gestū atq; deuidū. CAP. .I

Incipit liber quartus antiquitatis iudaicæ.

Aebraeos itaq; deserti molestia atq; difficultas cogebat etiā prohibēte deo ad chananeos accedere. Non enim Moyses sermonibus acq̄secebāt obedire: sed etiā præter illius uoluntatē superare se hostes existimantes: illum qdem accusabant suspicionem habentes: eo q eorum negociaretur inopia m: & ut semp ei⁹ uiderentur egere solatio. Prælio uero aggressi sunt chananeos: dicētes deū nō propter Moysen eis auxiliari: sed cōmuniter gēti suæ ferre solatiū propter maiores eorum suamq; uirtutem quorum semper prouidentia habuisse uidebat

D